

13.12.2018

EOAK/4653/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen**Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia****PYHÄSELÄN VANKILA**

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde	Pyhäselän vankila
Tarkastusajankohta	9. ja 10.10.2018
Osallistujat EOAK:sta	Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia Tarkastaja Reima Laakso Neuvontalakimies Pia Wirta Notaari Sanna-Kaisa Frantti
Osallistujat tarkastuskohteesta	IPRA:n aluejohtaja - - - Pyhäselän vankilan johtaja - - - Apulaisjohtaja - - - Ma. apulaisjohtaja - - - Rikosseuraamusesimies - - - Rikosseuraamusesimies - - -

1 ENNAKKOAINEISTO JA TARKASTUKSEN KOHDENTAMINEN

Tarkastusta varten vankila toimitti järjestyssäännön, osastojen päiväjärjestykset, tulo-oppaan, tapaamisohjeet, vuoden 2018 toimintasuunnitelman sekä muut pyydyt asiakirjat ja selvitykset (asianhallintajärjestelmän asiakirja nrot 3–8 ja 11).

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toimitti Pyhäselän vankilan tarkastuksesta 14.6.2012 tekemänsä tarkastuskertomuksen (4/043/2012).

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OP-CAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (CRPD) ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Tarkastuksella suoritettiin tilojen esteettömyystarkastus, josta on laadittu erillinen pöytäkirja (EOAK/5322/2018).

Tarkastuksella suoritettiin myös Vankiterveydenhuollon yksikön Pyhäselän vankilan poliklinikan tarkastus, josta on laadittu erillinen tarkastuspöytäkirja (EOAK/4986/2018).

Oikeusasiamiehen teemaksi vuodelle 2018 on otettu oikeus yksityisyyteen ja tämä painopiste on huomioitu tarkastuspöytäkirjaa laadittaessa. Tarkastuksella otettiin sen lisäksi erityisesti selvitettäväksi vankilan menettely tutkintavankien osastolle sijoittamisessa sekä vankien mahdollisuus osallistua toimintoihin ja viettää aikaa sellin ulkopuolella.

Pöytäkirjaluonnos lähetettiin 14.11.2018 Pyhäselän vankilan johtajalle ja hänelle varattiin mahdollisuus antaa siihen kommentteja viimeistään 30.11.2018. Saadut kommentit on osittain huomioitu pöytäkirjassa.

2 YLEISTÄ TARKASTUKSEN KOHTEESTA

Pyhäselän vankilan vankipaikkaluku on 87, joista 70 paikkaa on miesvangeille ja 17 naisvangeille. Tarkastusaikaan vankeja oli paikalla 78, joista miesvankeja 64 ja naisvankeja 14. Vankilan käyttöaste oli noin 90 %. Vangeista ulkomaalaisia oli 5. Alaikäisiä vankeja ei ollut yhtään. Vankilaan sijoitetaan sekä vankeusvankeja että tutkintavankeja.

Miesvangeista vankeusvankeja oli 46, sakkovankeja 2, tutkintavankeja 15 sekä vankeus- ja tutkintavankeja 1. Tutkinnallisia erillään pitämistä koskevia rajoituksia oli 8 miesvangilla. Miehillä on neljä asuinosastoa (osastot 1, 2, 3, 4 ja 5), joista tutkintavangeille on tarkoitettu osastot 3 ja 5 ja joista osasto 5 on tarkoitettu ensisijaisesti tutkinnallisista syistä erillään pidettäville.

Naisvangeista vankeusvankeja oli 6, tutkintavankeja 6 sekä vankeus- ja tutkintavankeja 2. Naisille on kaksi asuinosastoa (osastot 1 ja 2), joista tutkintavangeille on tarkoitettu osasto 1.

Tarkastuksen aikana yksi vanki oli suorittamassa yksinäisyysrangaistusta. Tarkastuksen aikana ei ollut yhtään vankia sijoitettuna eristysselleihin.

3 VANKIEN KANSSA KÄYDYT KESKUSTELUT

Vankilaa oli pyydetty ennakolta laittamaan vankien nähtäville tiedote keskustelumahdollisuudesta tarkastajien kanssa. Tiedote oli suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Pyyntöön mukaisesti tiedotteet olivat osastoilla esillä vielä tarkastuksen aikana. Osastolla näkyi myös vankilan venäjäksi kääntämä tiedote asiasta.

Tarkastuksen aikana vankivastaanotolla keskusteltiin 4 vangin kanssa. Lisäksi tilojen tarkastuksen yhteydessä keskusteltiin useiden, sekä mies- että naisvankien kanssa.

Tarkastuksella käytiin haastattelemassa vankeusvankia, joka oli suorittamassa yksinäisyysrangaistusta.

Vankivastaanoton keskusteluista on laadittu erillinen muistio. Keskustelut olivat luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot ovat salassa pidettäviä muun muassa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella. Joitain vankien keskusteluissa esille ottamia aiheita käsitellään kuitenkin jäljempänä. Näissä tapauksissa vanki oli antanut luvan ottaa asian esille.

4 HENKILÖKUNNAN EDUSTAJIEN JA ERÄIDEN MUIDEN VIRKAMIESTEN TAPAAMINEN

Apulaisoikeusasiamies Pölönen (AOA) keskusteli henkilöstön edustajien ja erityishenkilöstön kanssa. Keskusteluista on laadittu erilliset muistiot. Keskustelut ovat luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot ovat salassa pidettäviä muun muassa julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella.

Rangaistusajan suunnitelmiin liittyvä työskentely on tarkastuksella henkilökunnalta kuullun perusteella vankilassa erittäin hyvällä tolalla. Erityishenkilöstön mukaan tästä on erityisesti kiittäminen rangaistusajan suunnitelmista vastaavaa rikosseuraamuskeskukselta. Henkilöstön mukaan myös vangeilta tulee tältä osin hyvää palautetta.

5 VANKILAN TILAT JA NIIHIN TUTUSTUMINEN

Asuintiloina on 70 yhden hengen selliä ja 8 kahden hengen selliä. Selleissä on omat wc-tilat, mutta osastoilla on yhteiset suihkutilat. Vangeilla on omat avaimet sellien lukitsemista varten. Osastoilla on melko avarat yhteiset tilat osastokeittiöineen Osasto 5:lla, jolle on sijoitettu yhteydenpitorajoitusten kohteena olevia tutkintavankeja, selleissä oli jääkapit. Saadun tiedon mukaan myös naisosastoille on tulossa sellikohtaiset jääkaapit.

Tarkastuksella kiinnitti huomiota se, että kaikkien sellien ovista oli poistettu ovisilmät.

Ulkoilutiloja on kolme – miesten, naisten ja erillään ulkoilevien ulkoilutilat. Ulkoilutilat ovat avaria ja hyvän kokoisia. Miesten ulkoilutilassa on painonnostovälineet. Ulkoilutiloissa ei ole sadekatoksia, mutta vangeilla on mahdollisuus käyttää sadetakkeja. Miesten ulkoilutilaan ollaan suunnittelemassa sadekatosta.

Erillään ulkoilevien ulkoilupiha

Miesten ulkoilupiha

Liikuntatilana ovat kuntosali ja liikuntasali, jotka olivat hyvässä kunnossa.

Vankilassa on myös 330 metrin pururata, joka on käytössä ympärivuotisesti, sulan maan aikaan lenkkeily ja kävely, talvella myös hiihto kelien salliessa.

Ruokalassa syövät muut kuin osasto 2:lle, osasto 5:lle ja vastaanottoon sijoitetut vangit.

Työtoimintana on mm. puolustusvoimien vaatteiden korjaus ja viikkaus. Opiskeluna järjestetään mm. lukion ja peruskoulun opetusta.

Tapaamistiloista, eristysosaston tiloista ja päihdevalvonnan tiloista todetaan alla niitä koskevissa kohdissa.

6 ASIAKIRJOJEN TARKASTUS

Tarkastuksella käytiin läpi mm. seuraavia asiakirjoja:

- kurinpitoasiakirjat ajalta 1.6.–1.9.2018
- tarkkailua, eristämistarkkailua, henkilönkatsastusta ja omasta pyynnöstä erillään asuttamista koskevat asiakirjat ajalta 1.6.–1.9.2018
- valvomattomia tapaamisia koskevat kielteiset päätökset ajalta 1.6.–1.9.2018

7 LOPPUKESKUSTELU JA VANKIEN KESKUSTELUSSA ESIIN OTTAMAT ASIAT

Loppukeskustelussa aluekeskuksen ja vankilan johdon kanssa käytiin läpi tarkastuksella tehtyjä havaintoja ja vankien kuulemisessa esiin tulleita asioita. Keskustelussa otettiin esille muun muassa tutkintavankien osastolle sijoittamiseen, vankien toimintoihin osallistumiseen ja sellin ulkopuoliseen aikaan sekä osastokohtaisten päiväjärjestysten laatimiseen liittyviä asioita. Keskusteltiin myös eristyssellien olosuhteisiin ja puhelimen käyttöön liittyvistä asioista.

Keskustelussa otettiin lisäksi esille muun muassa seuraavia vankien kanssa käytyjen keskustelujen yhteydessä esiin tulleita asioita:

- vankikeskusteluissa arvosteltiin sitä, että vastaanotolle tuli etukäteen ilmoittaa mitä tavaroita tapaajat olivat tuomassa heille ja että tavaroita ei muuten saanut haltuun. Vankilan johdon mukaan järjestyssäännön kyseistä asiaa koskevaa kohtaa on muutettu ja säännös ei ole enää voimassa.
- vankikeskusteluissa arvosteltiin sitä, että toimintarahan maksupäivä vaihteli kuun alun päivän välillä ja vangilla ei laitospöytäkirjalla mennessään ole varmuutta siitä, onko rahat jo maksettu vangin tilille. Tarkastuksella ilmeni, että asuinosa-asteiden seinällä oli ilmoituksessa tieto maksupäivistä, jotka tosiaankin vaihtelivat ja sen mukaan ansioiden maksupäivät ovat 4.10., 2.11. ja 5.12.2018. Ilmoituksen mukaan maksupäivän aamuna rahat eivät ole heti aamusta tilillä, vaan kirjautuvat tilille päivän aikana ja se on huomioitava asioitaessa laitospöytäkirjassa. Vankilan johdolta saadun tiedon mukaan rahat on kuitenkin maksettu vankien tilille kyseisen päivän aikana.
- vankikeskusteluissa arvosteltiin sitä, että toimintoihin osallistuvista vangeista pääsi pururadalle ainoastaan osasto 1:lle sijoitetut vangit. Vankilan johto oli tietoinen asiasta, eikä pitänyt tilannetta oikeudenmukaisena. Vankilan johdolla oli selvityksen alla, miten tilanne saataisiin korjattua. Asiaa koskevaan, jo ratkaistuun kanteluun EOAK/507/2018 oli niin ikään pyydetty vankilalta selvitys.
- vankikeskusteluissa arvosteltiin sadekatoksen puuttumista ulkoilupihalta. Vankilan johdolta saadun tiedon mukaan sadekatoksen suunnittelua ja rakentamista koskeva asia on vireillä yhdessä Senaatti-kiinteistön kanssa. Vankien käyttöön on myös hankittu sadetakit.
- vankikeskusteluissa arvosteltiin sitä, että kunto- ja liikuntasalin käytön aikana vankeja oli kielletty käyttämästä tilan wc-tilaa. Syynä oli ilmeisesti se, että wc-tilassa oli joskus tupakoitu. Asia saatettiin vankilan johdon tietoon.
- naisvangit kaipasivat sulleihin lisää vaatekoukkuja/naulakoita.

Tarkastuksen aikana vangit ottivat esille muun muassa seuraavia muita aiheita, joita ei ole otettu esille loppukeskustelussa:

- vuodevaatteiden vaihdossa ei ole mitään joustoa vaan jos esim. läikkyy jotain niiden päälle, niin joutuu nukkumaan niissä seuraavaan vaihtoon saakka.
- avo-osaston vangit toivoivat omaa pyykinpesukonetta mm. sen johdosta, että pyykkiä kaatoaa, kun sitä laitetaan pestäväksi. Asiaa perusteltiin myös sillä, että naisvangeilla on kaksi pesukonetta.
- *Vankilan toimittaman selvityksen mukaan osastokeittiöiden remontti on suunnittelussa ja periaatteellinen päätös on jo olemassa yhden keittiön uusimeksi kevään 2019 aikana. Keittiöremonttien yhteydessä on myös tarkoitus asentaa pyykinpesukoneet osastoille, yhteistyössä Senaatin kanssa.*
- vangit saavat neljä t-paitaa viikossa käyttöön – kuitenkin usein hikoilee kuntoillessa ym. ja tarvitsisi useamman paidan, jotta ei tarvitsisi olla hikisessä paidassa.

Keskustelussa tuli esille vankilan johdon huoli henkilöstöresursseista, joiden kerrottiin olevan vähäisemmät kuin muissa vastaavissa suljetuissa vankiloissa. Pyhäselän kunnan liittyminen Joensuun kaupunkiin vuonna 2009 aiheutti sen, että vankien kuljetukset tuomioistuimiin siirtyivät vanginkuljetusasetuksen (165/1954) 3 §:n mukaisesti poliisilta vankilan hoidettaviksi ja vankila ei saanut tähän tehtävään yhtään lisää henkilöstöresursseja. Vankila oli huolissaan siitä, että kun vuoden 2019 alussa tutkintavankien säilytysajat poliisilla lyhenevät, myös tästä tulee aiheutumaan vankilalle entistä enemmän vankien kuljettamista tuomioistuimiin. Myös vankien kuljettaminen vankilan ulkopuolisiin terveydenhuollon palveluihin vie vankilan henkilöresursseja.

Keskusteluissa tuli esille henkilökunnan turvallisuuskatsauksissa esille tuoma huoli vankeusrangaistusten ja tutkintavankeuksien turvallisen suorittamisen haasteista liittyen erityisesti päihitteiden käyttöön, niiden esiintyvyyteen ja henkilökunnan mahdollisuuksiin estää rikollisen toiminnan jatkuminen vankilassa.

8 TARKASTUSHAVAINNOT JA KANNANOTOT

8.1 Tutkintavankien osastolle sijoittaminen

Tutkintavangin sijoittamisesta vankilassa säädetään tutkintavankeuslain (TVL) 3 luvun 1 §:ssä. Sen mukaan

”Tutkintavanki on sijoitettava eri vankilaan tai eri osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit. Erilleen sijoittamisesta voidaan kuitenkin poiketa, jos tutkintavanki toimintoihin osallistumista varten sitä pyytää taikka jos poikkeaminen on välttämätöntä vankien, tutkintavankien tai henkilökunnan turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi tai se on muutoin tilapäisesti tarpeen vankilan järjestyksen ylläpitämiseksi poikkeuksellisessa tilanteessa. Tutkintavanki voidaan omasta pyynnöstään sijoittaa asumaan myös 2 a §:ssä tarkoitetulle sopimusosastolle. Muutoksenhaku-tuomioistuimen päätöstä odottava tutkintavanki saadaan tutkintavangin suostumuksella sijoittaa samalle osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit, jollei sijoittaminen vaaranna tutkintavankeuden tarkoitusta.”

Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (ns. KP-sopimus) 10 artiklan 2 a kohdan mukaan syytetyt henkilöt on poikkeuksellisia oloja lukuun ottamatta pidettävä erillään tuomitusta henkilöistä ja heidän kohteluksaan on otettava huomioon heidän asemansa tuomitsematta olevina henkilöinä. Sopimus on voimassa laintasoisenä säännöksenä.

TVL lähtee siitä, että tutkintavangeilla ja vankeusvangeilla on omat osastot ja että tutkintavankeja voidaan vain edellä mainituin laissa säädettyjen edellytyksien täytyessä sijoittaa samalle osastolle vankeusvankien kanssa. Käräjäoikeuden päätöstä odottava tutkintavanki voidaan hänen pyynnöstään sijoittaa samalle osastolle vankeusvankien kanssa, jos se liittyy toimintoihin osallistumiseen pääsemiseen. Käräjäoikeuden päätöstä odottavan tutkintavangin turvallisuusperusteinen sijoittaminen samalle osastolle vankeusvankien kanssa voinee tulla kyseeseen vain poikkeuksellisissa tilanteissa ja silloinkin vain lyhytaikaisesti. Tutkintavanki voidaan myös hänen pyynnöstään sijoittaa sopimusosastolle vankeusvankien kanssa. Muutoksenhaku-tuomioistuimen päätöstä odottava tutkintavanki voidaan lisäksi pelkästään hänen antamansa suostumuksen perusteella sijoittaa samalle osastolle vankeusvankien kanssa. Osastosijoituksessa vankeus- ja tutkintavankia käsitellään samalla tavoin kuin vankeusvankia, ellei hänelle ole määrätty tutkinnallisia erillään pitämiä.

Vankilan toimittaman selvityksen mukaan tutkintavangit sijoitetaan lähtökohtaisesti järjestys-säännössä mainituille tutkintavankiosastoille (osastot 3 ja 5). Mikäli miespuolisella tutkintavangilla ei ole käräjäoikeuden määräämiä yhteydenpitorajoituksia, hänet sijoitetaan osastolle 3. Mikäli hänet on pidettävä erillään muista, hänet sijoitetaan osastolle 5. Tutkintavangi, jolla on yhteydenpitorajoitus, voidaan sijoittaa myös osastolle 3, mikäli rajoitukset ovat sisällöltään sellaiset, että hän voi olla yhteydessä muiden vankien kanssa. Naispuoliset tutkintavangit sijoitetaan lähtökohtaisesti heille nimetyille tutkintavankiosastolle (osasto 1). Vankilassa olevat kaksi naisosastoa ovat käytännössä kaksi peräkkäistä osastoa, joiden välinen ovi on valvonnallisista syistä koko ajan auki. Tutkinnallisista syistä erillään pidettävien naisvankien toiminnot järjestetään muista erillään.

Selvityksen mukaan tutkintavankien sijoittamisessa on huomioitu aina kyseisen vangin tilanne ja mm. hänen halukkuus osallistua toimintaan. Mikäli tutkintavangi ilmaisee halukkuutta osallistua toimintoihin, hänet voidaan sijoittaa asumaan vankeusvankien kanssa samalle osastolle. Selvityksen mukaan toisaalta tutkintavankiosastolta on myös mahdollista osallistua toimintoihin, eikä toimintoihin osallistuminen edellytä toiselle osastolle sijoittamista.

Seuraavassa arvioidaan, oliko tutkintavankien osastolle sijoittamisessa menetelty säännösten mukaisesti tarkastuspäivänä (10.10.2018).

Miestutkintavankien osastoille sijoittaminen

Osasto 1 on päihteen avoin sopimusosasto (14 vankipaikkaa), jonne voidaan sijoittaa myös tutkintavangeja heidän pyynnöstään. Osastolle olikin sijoitettuna 10 vankeusvangin lisäksi 2 tutkintavankia. Tutkintavankien osastolle sijoittamisen osalta ei ole huomautettavaa.

Osasto 2 on vankeusvangeille tarkoitettu muista osastoista erillään toimiva ns. tulo-osasto (15 vankipaikkaa). Osastolle on sijoitettu 12 vankeusvangin lisäksi kaksi tutkintavankia. Kummankin tutkintavangin asian käsittely oli käräjäoikeudessa vielä kesken, joten kyseiselle osastolle sijoittaminen ei ole mahdollista pelkästään vangin suostumuksen perusteella. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan toisen tutkintavangin kohdalla osastolle sijoittamisessa oli kyse turvallisuushakaan perustuvasta vangin omasta pyynnöstä. Vangi osallistui toimintaan opiskelijana ja hänelle on määrätty yhteydenpitorajoituksia. Toisen vangin kohdalla osastolle sijoittamisessa oli kyse turvallisuusperusteista tarkkailuun sijoittamisesta lähellä olevassa tilanteessa. Asiassa on huomioitu se, että osastolla on parempi mahdollisuus vangin tarkempaan seurantaan kuin osastolla 3. Molemmissa tapauksissa osastosijoitus on ilmeisestikin ollut vangin oman edun mukainen, vaikka perusteet eivät ilmeisesti olekaan TVL:n mukaisia.

Osasto 3 on tutkintavangeille tarkoitettu osasto (15 vankipaikkaa). Osastolle on sijoitettu viiden tutkintavangin lisäksi myös kahdeksan vankeusvankia. Tutkintavangeista kaksi on sellaista, jotka odottavat muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä ja he molemmat ovat antaneet suostumuksensa siihen, että heidät voidaan sijoittaa samalle osastolle vankeusvankien kanssa. Kaikki osaston vangit osallistuvat erilaisiin toimintoihin. Osasto 3:n tilanne on ongelmallinen siinä, että vankeusvankeja on sijoitettu tutkintavankien osastolle, eikä päinvastoin. Silloin kun osastolle on sijoitettu yksikin vankeusvangi, osastolle sijoitettujen tutkintavankien täytyy täyttää TVL:n edellytykset sijoittamiselleen samalle osastolle vankeusvangin kanssa. Selvityksen ja asiakirjojen perusteella vaikuttaa myös siltä, että tutkintavankien kyseiselle osastolle sijoittamisella ei ilmeisesti ole vaikutusta heidän mahdollisuuksiinsa osallistua toimintoihin.

Osasto 4 on vankeusvangeille tarkoitettu osasto (15 vankipaikkaa) ja osastolle on sijoitettuna ainoastaan vankeusvankeja, joita osastolla oli 12.

Osasto 5 on tutkintavangeille tarkoitettu suljettu osasto (10 vankipaikkaa), johon sijoitetaan ensisijaisesti yhteydenpitorajoitusten kohteena olevia tutkintavankeja. Osastolle olikin sijoitettu viisi tällaista tutkintavankia, joiden lisäksi osastolle oli sijoitettu yksi vankeusvanki sekä yksi vankeus- ja tutkintavanki. Koska osastolla vankien kaikki toiminnot tapahtuvat yksin erilleen muista vangeista, tilanne ei tutkintavankien ja vankeusvankien erillään pitämisen kannalta ole kuitenkaan ongelmallinen.

Naistutkintavankien osastoille sijoittaminen

Naistutkintavangit asutetaan päiväjärjestyksen mukaan naisten osasto 1:lle (7 vankipaikkaa). Osastolle oli sijoitettuna kuitenkin vain yksi tutkintavanki ja hänen lisäksi neljä vankeusvankia.

Naisten osasto 2 (10 vankipaikkaa) on tarkoitettu vankeusvangeille ja sinne on sijoitettu neljä vankeusvankia ja viisi tutkintavankia. Tutkintavangeista muut paitsi yksi osallistuu toimintaan, mutta heidänkään osalta osastolle sijoittamista ei voida ilmeisesti perustella toimintoihin pääsemisellä.

Naisten osastoissa on kyse pitkällä käytävällä olevasta kahdesta osastosta, joiden välillä ei ole väliseinää tai muuta estettä ja vangit voivat kulkea molemmilla osastoilla, vaikka eivät saakaan mennä toisen osaston selleihin. Osastoilla on yhteinen valvomo, mutta molemmilla osastoilla on omat keittiöt. AOA:n käsityksen mukaan on tulkinnanvaraista, voidaanko osastoja 1 ja 2 pitää toisistaan erillään olevina osastoina tutkinta- ja vankeusvangeille.

Naisvankien osalta tarkastuksen alkukeskustelussa kerrottiin, että naisten sijoittelussa on otettava miehiä enemmän huomioon se, miten naiset tulevat toimeen keskenään ja että sen vuoksi sijoittelussa on priorisoitu tätä puolta eikä sitä, onko kyseessä tutkinta- vai vankeusvanki. Tutkintavankeuslain 3 luvun 2 §:ssä säädetään asumaan sijoittamisesta ja sen mukaan tutkintavanki on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava yhden hengen huoneeseen. Tutkintavankia ei saa sijoittaa asumaan toisen tutkintavangin kanssa, jos siitä aiheutuu vaaraa tutkintavankeuden tarkoitukselle tai järjestykselle. Tarkastuspäivänä naisten osasto 1:llä oli samaan selliin (115) sijoitettuna tutkintavanki ja vankeusvanki ja naisten osasto 2:lla oli samaan selliin (143) sijoitettu tutkintavanki sekä vankeus- ja tutkintavanki.

Yhteenveto

Tutkintavankien osastolle sijoittamisessa huomiota kiinnittää se, että heidän sijoittamisessaan ei ole menetelty vankilan etukäteen toimittaman sijoitteluohjeen eikä päiväjärjestyksen mukaisen osastojaon perusteella. Tarkastuksella ei ole ilmennyt syytä siihen, miksi vankilan toimittamia ohjeita ei ole noudatettu vankeja osastoille sijoitettaessa.

Miestutkintavankien sijoittamisessa osasto 3:lle ei ole menetelty TVL:n mukaisesti. Osasto 2:lle sijoitettujen tutkintavankien osalta vaikuttaa myös siltä, että heidänkään kohdalla ei täytyisi samalle osastolle vankeusvankien kanssa asuttamisen edellytykset.

Naistutkintavankien osastoille sijoittamisessa ei ole menetelty TVL:n mukaisesti kummankaan osaston kohdalla. Naistutkintavankien kohdalla on menetelty virheellisesti myös siinä, että heitä on sijoitettu samoihin selleihin vankeusvankien kanssa.

Vankilassa on pitkään ollut käytäntönä sijoittaa samoille osastoille vankeusvankeja ja tutkintavankeja ja ensimmäinen tutkintavangeille tarkoitettu osasto on perustettu ilmeisesti vasta joulukuussa 2017. Apulaisoikeusasiamies Jääskeläisen vuonna 2007 tekemällä tarkastuksella (dnro 2874/3/07) vankilan huomiota oli kiinnitetty siihen, että tutkintavankien sijoittamisessa tuli noudattaa TVL:n 3 luvun 1 §:n säännöksiä.

Vankila on varsin täyteen asutettu ja tutkintavankien määrät vaihtelevat ilmeisesti melko paljon. Asuinosaistoja on myös melko vähän. Tarkastuksen aikana tutkintavankeja oli miehistä noin ¼ ja naisista noin ½. Edellä mainittu asettaa vankilalle ymmärrettäviä vaikeuksia sekä mies- että naistutkintavankien asuttamisessa. Tutkintavankien sijoittaminen erilleen on lainsäädännön ja kansainvälisten suositusten selvä lähtökohta, jonka perustana on syyttömyysolettama. Laillisuusvalvonnan näkökulmasta lakia tulee tältäkin osin noudattaa.

8.2 Vankien toimintoihin osallistuminen ja sellin ulkopuolinen aika

Oikeusasiamiehen ratkaisuihin ja kansainvälisissä suosituksissa on jo pitkään lähdetty siitä, että vankien tulisi saada viettää sellin ulkopuolella kohtuullinen aika, vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa, ja että heille tulisi tuona aikana järjestää mielekästä ja kehittävästä toimintaa, kuten työtä, kuntoutusta, koulutusta ja liikuntaa.

Vankien toimintapaikkoina on opiskelu (lukio- ja peruskouluopinnot ja Valma), siivoustyöt, viik-kaamo ja ompelimo (puolustusvoimien työt), laitoskeittiö, pihatyöt, pesula ja puusepänerstaan remontti. Vankilassa on mahdollista osallistua myös erilaisiin toimintaohjelmiin.

Vankilaa pyydettiin toimittamaan selvitys siitä, kuinka monta tuntia toimintoihin viikolla 41 (8.–14.10.2018) osallistuneet vangit olivat toimintoihin osallistuneet. Seuraavassa arvioidaan normaalien asuinosaistojen osalta osastokohtaisesti vankien mahdollisuuksia viettää aikaa sellin ulkopuolella ja osallistua toimintoihin kyseisen viikon aikana.

Miesten osasto 1 (pääteetön avo-osasto)

Päiväjärjestyksen mukaan arkisin osasto avataan klo 7.00 ja suljetaan klo 19.15. Osasto on siten auki 12 tuntia 15 minuuttia. Viikonloppuisin osasto avataan klo 8.00 ja suljetaan klo 18.15 eli osasto on auki 10 tuntia 15 minuuttia.

Vangeilla oli mahdollisuus käydä kunto/liikuntasalissa kolme kertaa viikossa tunnin ajan ja puradalla kerran viikossa 40 minuutin ajan.

Osastolle oli sijoitettuna 12 vankia ja heistä kaikki osallistuivat toimintoihin. Vangeista yksi osallistui toimintoihin 42,5 tuntia, kaksi 35 tuntia, kuusi 31,5 tuntia ja yksi 25 tuntia, 17,5 tuntia ja 14 tuntia.

Edellä todetun perusteella osaston kaikilla vangeilla oli mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolelle sekä arkipäivisin että viikonloppuisin yli kahdeksan tuntia päivässä.

Miesten osasto 2 (suljettu tulo-osasto)

Tulo-osasto toimii erillään muista osastoista ja mm. ruokailut tapahtuvat osastolla ja ulkoilut erillään muiden osastojen vangeista. Päiväjärjestyksen mukaan osasto avataan arkisin aamupalaa varten klo 7.30, ulkoilu on klo 8.00–9.00 ja osasto suljetaan klo 9.15. Osasto avataan uudelleen lounaan yhteydessä klo 10.45 ja suljetaan klo 11.45. Osasto avataan päivällisen yhteydessä klo 14.45 ja suljetaan klo 16.15.

Osaston ovet ovat siten arkisin auki vähintään 4 tuntia 15 minuuttia.

Viikonloppuisin sellien ovet avataan aamupalaa varten klo 8.15 ja suljetaan ulkoilun jälkeen klo 10.15. Osasto avataan uudelleen päivällistä varten klo 13.45 ja suljetaan klo 15.15. Osaston ovet ovat auki 3 tuntia 30 minuuttia.

Vangeilla oli mahdollisuus lisäksi käydä kuntosali/liikuntasalissa kolme kertaa viikossa tunnin ajan ja pururadalla kerran viikossa 40 minuutin ajan.

Osastolle on sijoitettu 14 vankia ja heistä viisi osallistui toimintoihin. Vangeista kaksi osallistui toimintoihin 20 tuntia, yksi 18,5 tuntia, yksi 2 tuntia ja kaksi 1 tunnin.

Edellä todetun perusteella vaikuttaa siltä, että kolmella osaston vangeista (3/14) oli arkipäivisin mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolella keskimäärin noin kahdeksaa tuntia päivässä.

Miesten osastot 3 ja 4 (suljetut osastot)

Päiväjärjestyksen mukaan osastot avataan arkisin aamupalaa varten klo 7.00 ja suljetaan klo 7.30, jonka jälkeen on työhön lähtö. Osasto avataan uudelleen klo 11.00 ja ruokailu on klo 11.00–11.30 ja työmiesten ulkoilu klo 11.30–12.00. Osasto suljetaan klo 12.00, jonka jälkeen on töihin lähtö. Osasto avataan uudelleen klo 15.00, jonka jälkeen on muiden kuin työhön lähtijöiden ulkoilu klo 15.00–16.00 ja työmiesten ulkoilu klo 15.30–16.00. Ns. sellilomaisten (VA-loma) sellien ovet aukaistaan klo 14.00. Ruokailu on klo 16.00 ja osastojen sulkeminen klo 16.30.

Toimintoihin osallistumattomien osalta sellien ovet ovat siten auki vähintään 3 tuntia ja toimintoihin osallistuvien osalta enintään 9 tuntia 30 minuuttia. Toimintoihin osallistuvilla on sellin ulkopuolista aikaa toimintoihin käytetyn ajan lisäksi noin 3 tuntia. VA-lomalaisten kohdalla sellien ovet ovat auki 5 tuntia.

Viikonloppuisin sellien ovet avataan aamupalaa varten klo 8.00 ja suljetaan ulkoilun jälkeen klo 10.00. Osasto avataan uudelleen ulkoilua ja päivällistä varten klo 14.00 ja suljetaan klo 15.30. Osastot ovat auki 3 tuntia 30 minuuttia.

Vangeilla oli mahdollisuus käydä iltatoiminnoissa kuntosali/liikuntasalissa kolme kertaa viikossa tunnin ajan. Saadun selvityksen mukaan tällä hetkellä vangeilla on kerran viikossa mahdollisuus osallistua liikuntaan pururadalla, mutta edelleenkaan kaikki toimintoihin osallistuvat vangit eivät pääse osallistumaan siihen. Liikunnan lisäksi on mahdollisuus osallistua hengellisiin tilaisuuksiin, musiikkiryhmään ja muihin tilaisuuksiin.

Osasto 3:lle oli sijoitettu 13 vankia ja heistä 12 osallistui toimintoihin. Vangeista yksi osallistui toimintoihin 37 tuntia, neljä 31,5 tuntia, yksi 19 tuntia ja viisi 17,5 tuntia. Yksi vangeista oli VA-lomalla.

Edellä todetun perusteella vaikuttaa siltä, että 11:llä osaston vangeista (11/13) oli arkipäivisin mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolella keskimäärin noin kahdeksan tuntia päivässä.

Osastolle 4:lle oli sijoitettuna 12 vankia ja heistä kaikki osallistuivat toimintoihin. Vangeista yksi osallistui toimintoihin 32,5 tuntia, kaksi 31,5 tuntia, kaksi 28 tuntia, yksi 21 tuntia (kaksi päivää sairaana), yksi 17,5 tuntia, kaksi 14 tuntia, yksi 10,5 tuntia (yksi päivä sairaana) ja yksi 3 tuntia. Yksi vangeista oli VA-lomalla.

Edellä todetun perusteella vaikuttaa siltä, että seitsemällä osaston vangeista (7/12) oli arkipäivisin mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolella keskimäärin noin kahdeksaa tuntia päivässä.

Naisten osastot 1 ja 2 (suljetut osastot)

Päiväjärjestyksen mukaan osastot avataan arkisin aamupalaa varten klo 7.00 ja suljetaan klo 7.30, jonka jälkeen on työhön lähtö. Osasto avataan uudelleen klo 10.30 ja ruokailun ja ulkoilun jälkeen osasto suljetaan klo 12.00, jonka jälkeen on työhön lähtö. Osasto avataan uudelleen klo 15.00 ja töistä paluu on klo 15.20. Ruokailun ja ulkoilun jälkeen osasto suljetaan klo 16.30.

Toimintoihin osallistumattomien osalta sellien ovet ovat siten auki 3,5 tuntia ja perjantaisin 15 minuuttia vähemmän ja toimintoihin osallistuvien osalta enintään 9 tuntia 30 minuuttia. Toimintoihin osallistuvilla on sellin ulkopuolista aikaa toimintoihin käytetyn ajan lisäksi noin 3 tuntia.

Viikonloppuisin sellien ovet avataan aamupalaa varten klo 8.00 ja suljetaan klo 9.45. Osastot avataan tapaamisten jälkeen ulkoilua ja ruokailua varten klo 14.15 ja suljetaan klo 15.30. Osastot ovat auki 3 tuntia.

Myös naisvangeilla on mahdollisuus osallistua iltatoimintoihin ja pururataulkoiluun. Saadun tiedon mukaan marraskuun alusta lähtien naisilla on ollut kaksi pururataulkoilua viikossa.

Osasto 1:lle oli sijoitettuna viisi vankia ja heistä kaksi osallistui toimintoihin. Vangeista yksi osallistui toimintoihin 10 tuntia ja yksi 7 tuntia.

Osastolle 2 oli sijoitettuna yhdeksän vankia ja heistä kahdeksan osallistui toimintoihin. Vangeista kaksi osallistui 16 tuntia, kolme 15 tuntia, yksi 7 tuntia ja kaksi 2 tuntia.

Tarkastuksella naisvangit toivoivat keskusteluissa enemmän toimintoja. Osaston rikosseuraamusosastomiehen mukaan toimintojen suunnitteluun ja toteutumiseen vaikuttaa se, että tutkintavankeja on paljon ja osaston vaihtuvuus siten suurta. Äskettäin oli toteutunut hätäensiapukurssi, johon oli hyvä osanotto. Naisvankien toivomuksia toiminnoista kuullaan osastopalaverissa, joita pidetään kerran kuukaudessa.

Edellä todetun perusteella vaikuttaa siltä, että yhdelläkään naisvangilla ei ollut arkipäivisin mahdollisuutta viettää aikaa sellin ulkopuolella noin kahdeksaa tuntia päivässä.

Yhteenveto

Edellä mainitut sellin ulkopuolista aikaa koskevat laskelmat eivät ole täysin tarkat ja esimerkiksi toimintoihin osallistumisen aikaa ei ole tarkasteltu päiväkohtaisesti. Todettakoon, että viikon 41 viikko-ohjelman mukaan miehillä oli edellä todetun lisäksi mahdollisuus osallistua hengelliseen toimintaan tunnin ajan ja naisilla kahden tunnin ajan. Viikonloppuisin vangeilla on mahdollisuus myös tunnin valvottuun tapaamiseen. Osastojen avoimuutta lisää se, että vangit käyvät ruokalassa syömässä muilta osastoilta paitsi osastolta 2 ja 5. Vangit käyvät myös itse laitosmyymälässä ostoksilla ja kirjastossa. AOA:n käsityksen mukaan edellä mainituista laskelmista saa kuitenkin varsin totuudenmukaisen kuvan tämän hetkisestä tilanteesta.

Miesvankien tilanne sellien ulkopuolisen ajan osalta on osasto 1:n kohdalla erittäin hyvä ja vangeilla on mahdollisuus viettää sellin ulkopuolella yli kahdeksan tuntia kaikkina viikonpäivinä. Osastojen 3 ja 4 olosuhteet olisivat varsin suljetut sellaisten vankien kohdalla, jotka eivät osallistu toimintoihin, mutta tarkastuspäivänä tällaisia vankeja ei ollut. Osastojen tilanne vaikutti varsin hyvältä siinä, että valtaosa osastojen vangeista vietti arkipäivisin sellin ulkopuolella yli kahdeksan tuntia. Viikonloppujen osalta tilanne oli kuitenkin selvästi huonompi. AOA kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että kahdeksassa tunnissa on kyse minimisuosituksen täyttymisestä.

Miesvankien osalta osasto 2:n tilanne on kuitenkin huono ja ongelmallinen. Vankila on tietoinen asiasta ja tilanne tulee toivottavasti parantumaan sen jälkeen, kun osaston vangeille valmistuu oma toimintatila.

Naisvankien tilanne on miesvankeja selvästi huonompi ja tilanne on ongelmallinen mies- ja naisvankien yhdenvertaisen kohtelunkin kannalta. Osastojen olosuhteet ovat suljetut toimintoihin osallistumattomien naisvankien kohdalla ja toimintoihin osallistumisen ajat ovat naisvankien kohdalla lyhyitä. Vankilan mukaan valitettavan usein naisvankien erittäin huono toimintakyky asetti rajoitteita heidän toimintoihin sijoittamiseen. Naisvankien osallistumisaktiivisuus kuntouttavaan toimintaan oli motivoinnista huolimatta jäänyt alhaiseksi.

Vankilassa on perustettu toimintakyvyltään alentuneille siivousryhmä, jossa he ohjatusti tekevät eri kohteiden siivousta omalla tahdillaan. Puolet päivästä on miesvankien toimintaa ja toinen puoli päivää naisvangeille. Vankilan mukaan kokemus on osoittanut, että tälle kohderyhmälle puolipäiväinen toiminta on sopiva toiminta-aika.

Tarkastushavaintojen perusteella vankilassa on tehty paljon hyvää työtä vankien toimintojen järjestämisessä. Liikuntaohjaajan saaminen on parantanut ja lisännyt erityisesti niiden vankien toimintojen määrää, joiden tilanne on ollut huonoin. Osastojen riittävää avoimuutta on kuitenkin vaikeaa saavuttaa pelkästään toimintojen määrää lisäämällä. Kaikki vangit eivät halua tai pysty osallistumaan toimintoihin, kuten vankila on todennut tilanteen olevan useiden naisvankien kohdalla. Toimintoja ei myöskään yleensä järjestetä viikonloppuisin.

Vankilassa on suhtauduttu kielteisesti sellien auki pitämiseen silloin, kun osastolla ei järjestetä ohjattua tai valvottua toimintaa. Vangeilla on tarvetta erilaisten asioiden hoitamiseen, jotka edellyttävät sellien aukioloa, kuten esimerkiksi siviiliasioiden hoitaminen puhelimitse, sellin siivoaminen, suihkussa käynti ja ruuan laitto. AOA ei näe perustetta siihen, miksi sellien ovet eivät voisi olla auki myös silloin kun osastolla ei järjestetä ohjattua tai valvottua toimintaa, kuten esimerkiksi Mikkelin vankilassa on toimittu. Mikkelin vankilassa on suljettujen osastojen sellien aukioloaikaa lisätty merkittävästi, vaikka osaston vangit eivät osallistuisi toimintoihin ja esimerkiksi osastojen E 2 sellien ovat arkipäivisin auki 8,5 tuntia viikonloppuisin 6 tuntia.

Vankeuslain (VL) 8 luvun 13 §:n mukaista sellilomaa pitävien osalta kahdeksan tunnin sellin ulkopuolinen aika ei toteudu. Miesten osastoilla 3 ja 4 sellilomalla olevilla sellien ovet ovat päiväjärjestyksen mukaan 3 tuntia kauemmin auki kuin toimintoihin osallistumattomilla, eli arkisin yhteensä 6 tuntia. Osaston 2:n sekä naisten osastojen päiväjärjestyksistä ei ilmene, että sellilomalla olevien ovet olisivat kauemmin auki kuin toimettomilla vangeilla, eli vähän yli 4 tuntia ja 3,5 tuntia. Sellin ulkopuolista aikaa koskeva suositus koskee samalla tavalla sellilomalaisia kuin muitakin vankeja.

AOA on vireillä olevassa kanteluasiassa EOAK/4653/2018 pyytänyt Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä kiinnittämään huomiota erityisesti määräaikaisesti osallistumisvelvollisuudesta vapautettujen vankien yhdenvertaiseen kohteluun ja toimenpiteisiin nk. selliloman sisällön kehittämiseksi suljetuissa laitoksissa. Lausunnossa pyydettiin myös arvioimaan tarvetta vankiloiden ohjaukselle yhdenmukaisten ja vankeuslain tavoitteiden mukaisten menettelytapojen saavuttamiseksi.

Vankilan toimittaman selvityksen mukaan vankilassa on käynnistetty valvontahenkilökunnan työvuorosunnittelu tarkoituksena saada lisäresursseja iltatoimintoihin. Ajatuksena on, että iltatoimintojen aikana jokin toimintoihin sillä hetkellä osallistumaton osasto olisi avoimena ja vangit voisivat hoitaa paremmin omia askareitaan myös ilta-aikaan (ruuanlaitto, soitot, siivous, jne) ja samalla myös sellin ulkopuolinen aika lisääntyisi. Uuden työvuorotaulukon valmistuttua osastojen päiväjärjestykset päivitetään kaikilla osastoilla. Työtoiminnan uudelleen organisointi on

edennyt ja mm. rukkas- ja huopavuorikorjaamo on käytössä. Lähellä toimivan yrityksen kanssa on neuvottelut käynnissä pakkaustoiminnan aloittamisesta ja osastolle 2 suunnatun toiminnan lisääminen on työn alla.

8.3 Osastojen päiväjärjestykset

VL 5 luvun 8 §:n perusteella vankilan osastoilla tulee olla päiväjärjestys, jonka vahvistaa vankilan johtaja. Yleensä päiväjärjestyksessä määritellään sellien aukioloajat, vankien toiminta-ajat, vapaa-ajantoiminnat (mm. kirjasto, kunto- ja liikuntasali) ja ruokailun ajankohdat. Vangilla on myös lähtökohtaisesti oikeus olettaa, että päiväjärjestyksessä mainitut toiminnat tapahtuvat siinä mainittuina aikoina.

Päiväjärjestyksissä kiinnitti huomiota se, että miesten osastoilla (osastot 1, 3 ja 4) on yhteinen ja sama päiväjärjestys, vaikka osastot ovat luonteeltaan varsin erilaisia. Päiväjärjestys on sekava ja vaikealukuinen. Miesten osastojen ja tulo-osaston päiväjärjestyksessä on myös todettu, että ”perjantaina iltapäivällä toiminnat tuntia aikaisemmin”, kun taas naisten osastojen päiväjärjestyksessä on perjantain iltapäivän toimintojen osalta erikseen todettu, mitä se tarkoittaa.

Päiväjärjestyksen selkeyden kannalta olisi perusteltua, että jokaisella osastolla olisi oma päiväjärjestys. Tällöin niistä ilmenisi selvemmin myös vankien sellin ulkopuolinen aika ja eri toimintojen ajankohdat.

Päiväjärjestyksen ohella vankilassa laaditaan toiminnoista viikoittainen viikko-ohjelma, jossa on ajankohdat mm. kirjastolle, kunto- ja liikuntasalille sekä erilaisille yksittäisille tilaisuuksille. Viikko-ohjelman laatii ilmeisesti erityishenkilöstö. Vankeus- ja tutkintavankeuslaki ei tunne viikko-ohjelmaa, eikä sillä ole suoranaisia oikeudellisia vaikutuksia. Viikko-ohjelman laatiminen on varmastikin perusteltu ja hyvää toimintaa vankien informoimiseksi viikon tapatumista. VL:n ja TVL:n mukaan järjestettävät ja säännöllisesti toistuvat toiminnat, kuten kunto- ja liikuntasalin ajankohdat ovat perusteltua olla kuitenkin (myös) päiväjärjestyksessä.

Vastaanotto-osaston ja osaston 5 päiväjärjestyksessä todetaan edelleen, että vanki voi soittaa enintään kolme kertaa viikossa, vaikka soittomäärien rajoittamista koskeva määräys on poistettu uudesta järjestyssäännöstä. AOA:n ratkaisuissa on katsottu, että vangilla tulisi olla mahdollisuus soittaa päivittäin.

Vankilan toimittaman selvityksen mukaan osaston 5 päiväjärjestystä on muutettu ja rajoitus kolmesta soitosta viikossa on poistettu.

8.4 Vankeja koskevat säännökset ja niiden saatavuus

VL 4 luvun 4 §:n (ja TVL 2:3) mukaan vangille on viipymättä hänen saavuttuaan vankilaan tiedotettava sen oloista sekä vankien oikeuksista ja velvollisuuksista. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien tarpeiden mukaisesti. Vankien saatavilla on oltava kokoelma vankeja koskevista laeista, asetuksista ja muista säännöksistä.

Osastojen yhteisissä tiloissa oli vankien saatavilla infokansioissa kokoelma vankeja koskevista laeista, asetuksista ja muista säännöksistä. Kansiossa on vankeus- ja tutkintavankeuslaki asetuksineen, hallintolaki, laki valvotusta koevapaudesta asetuksineen, laki pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä ja laki henkilötietojen käsittelystä rikosseuraamuslaitoksessa. Kansiossa oli myös lista Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön antamista määräyksistä ja ohjeista. Säännökset olivat tutkintavankeusasetusta lukuun ottamatta ajan tasalla. Tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan myös siitä on kansioon laitettu voimassa oleva versio asetuksesta.

Kansion ensimmäiselle sivulle on merkitty ajankohdat, koska kansion sisältö on tarkastettu. Tätä on pidettävä kannatettavana toimintatapana.

Tulo-opas on tehty helppolukuiseen ja ymmärrettävää muotoon, joskin siinä on muutamia virheitä, joita käydään läpi jäljempänä. Perehdyttämistä koskevaa tietoa oli saatavilla myös englanniksi ja venäjäksi. Uudet versiot tulo-oppaasta ovat tällä hetkellä käännettävänä.

Vankilassa on varsin vähän ulkomaalaisia vankeja. On kuitenkin perusteltua, että järjestys sääntö käännettäisiin ainakin englanniksi ja mahdollisesti myös venäjäksi.

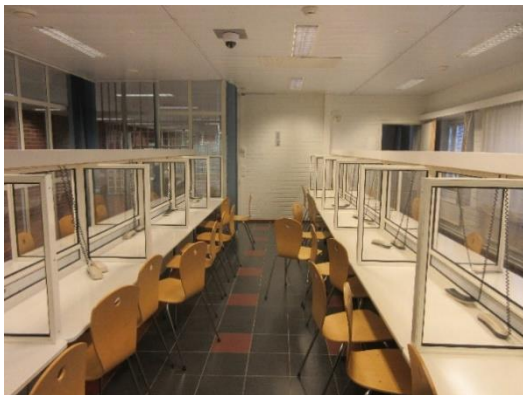
Vankilassa on käytössä vangin osastolle perehdyttämisen lomake, jonka vanki ja vartija molemmat allekirjoittavat. Vankilassa on lisäksi käytössä sellitarkastuslomake.

Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (vankeusasetus) 39 §:n mukaan vankien saatavilla tulee olla luettelo, josta käyvät ilmi vankilan ja sen henkilökunnan toimintaa valvovat viranomaiset, joille vanki voi kannella. Osastojen ilmoitustauluilla ja infokansiossa oli ajantasainen luettelo vankilan toimintaa valvovista viranomaisista ja luettelo oli myös englanniksi ja ruotsiksi.

Vankilan toimittaman selvityksen mukaan järjestys sääntö on käännetty englanniksi.

8.5 Tapaamiset

Valvotut tapaamiset

Valvottuja tapaamisia on klo 10.00–13.00 parittomina viikkoina lauantaisin ja parillisina viikkoina sunnuntaisin. Tapaamisen kesto on 45 minuuttia. Saadun tiedon mukaan tapaamisissa on tilaa, vaikka tapaaminen on viikonloppuisin vain yhtenä päivänä. Oikeusasiamiehen kannanotoissa on pidetty hyvänä ja perusteltuna, että tapaaminen olisi viikonloppu molempina päivinä, kuten menettäänkin valtaosassa vankiloita.

VL 13 luvun 2 §:n (TVL 9:1) mukaan teknisellä laitteella tapahtuvasta tapaamistilan valvonnasta on asianmukaisella tavalla ilmoitettava vangille ja tapaajalle. Vankilarakennukseen saavuttaessa ovesa on ilmoitus tallentavasta kameravalvonnasta. Varsinaisessa tapaamistilassa ei ole kuitenkaan ilmoitusta kameravalvonnasta. On perusteltua, että tapaamistilan kameravalvonnasta ilmoitettaisiin nimenomaisesti myös tapaamistilassa.

Järjestyssäännön mukaan alle 15-vuotiaalla tulee olla saattajanaan täysi-ikäinen henkilö. Alaikäisen tapaajan vankilaan päästämistä on säännös VL 13 luvun 11 §:ssä. Sen mukaan alle 15-vuotiaasta tapaajaa ei päästetä vankilaan ilman saattajaa, ellei saattajan läsnäoloa pidetä tarpeettomana lapsen kehitystaso, aikaisemmat tapaamiset tai muu vastaava perusteltu syy huomioon ottaen. Järjestyssäännössä ei voida antaa asiasta laista poikkeavaa säännöstä.

Tulo-oppaan ja lomakkeen mukaan vangin on ilmoitettava tapaajien nimien lisäksi heidän henkilötunnuksensa. Tapaamisen edellytykseksi ei voida asettaa sitä, että vangin tulee tietää tapaajan henkilötunnus tai että tapaajan tulisi kertoa se vangille. Sen, että tapaajan on saapuaan todistettava henkilöllisyytensä ja että tapaajan nimi ja henkilötunnus kirjataan tapaajarekisteriin (Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa 9 §), osalta on kyse eri asiasta.

Vankilasta saadun tiedon mukaan kameravalvonnasta ilmoittava kyltti on lisätty tapaamistilaan.

Valvomattomat tapaamiset

Valvomattomia tapaamisia järjestetään viisi kertaa viikossa. Maanantaisin, keskiviikkoisin ja torstaisin klo 10–14 sekä lauantaisin ja sunnuntaisin klo 9.30–13. Tapaamistila on vankilan porttirakennuksessa. Tapaajien ja erityisesti lapsitapaajien kannalta tapaamistilan sijainti on erittäin hyvä. Tapaamistila oli siisti, mutta vähän ankeanoloinen erityisesti lasten kannalta. Vankilaan on tilattu pienempi sohva, jotta lapsille olisi tilaa leikkiä.

Valvomattomia tapaamisia järjestettiin 2018 kesäkuussa 16, heinäkuussa 10 ja elokuussa 10 kappaletta. Tilat ovat siten vajaakäytössä ja tapaamisaikojen puolesta tapaamisia voitaisiin järjestää paljon enemmänkin.

Tarkastuksella käytiin läpi valvomattomia tapaamista koskevat kielteiset päätökset ajalta 1.6.–1.9.2018. Kielteisiä päätöksiä oli tehty kesäkuussa 5, heinäkuussa 6 ja elokuussa 4 kappaletta. Suurin osa kielteisistä päätöksistä on ollut selvästi perusteltuja ja muutenkaan ei ole aihetta epäillä, että päätöksentekijä olisi niissä ylittänyt harkintavaltansa. Asiakirjoissa kiinnitti kuitenkin huomiota se, että vankilassa on tehty kaksi kielteistä päätöstä anomuksiin, joissa vanki on anonut valvomattomia tapaamisia Oulun vankilaan. Kielteisiä päätöksiä on perusteltu Oulun vankilan linjauksella, että vankilaan ei myönnetä valvomattomia tapaamisia toisen vankilan vangeille. Päätösvaltaa valvomattoman tapaamisen myöntämisessä käyttää tällaisissa tapauksissa kuitenkin vankila, johon tapaamista on anottu, eikä Pyhäselän vankila. AOA:n käsityksen mukaan yksittäinen vankila ei voi ottaa sellaista kantaa, että sen kautta ei järjestetä valvomattomia tapaamisia muiden vankiloiden vangeille.

Järjestyssäännössä ja tulo-oppaassa on kerrottu eri tavoin tapaamisen hakemisesta. Järjestyssäännön mukaan hakemus on jätettävä kaksi viikkoa ennen suunniteltua ajankohtaa, tulo-oppaan mukaan kolme viikkoa aikaisemmin.

Tapaamistilassa vangeille osoitetun ohjeen mukaan valvomaton tapaaminen voidaan myöntää tutkintavangille, jos rikosasioiden tutkinnalliset syyt eivät estä tapaamista ja lupa tapaamiseen on saatu tutkinnanjohtajalta. TVL:n mukaan valvomattoman tapaamisen myöntämisen edellytys on, ettei tuomioistuimien ole asettanut vangille pakkokeinolain 4 luvun mukaisia rajoituksia. AOA ei näe perustetta siihen, että tapaamisen myöntämisen edellytykseksi voitaisiin asettaa tutkinnanjohtajalta saatu lupa.

Edellä mainitun ohjeen mukaan tapaaminen voidaan myöntää vankeusvangeille, joille ei ole mahdollisuutta saada poistumislupaa ja että poistumislupa on oikeutettu voi saada valvomattoman tapaamisen ainoastaan erityisistä syistä. AOA:n mukaan vangin poistumisluvilla käyminen on epäilemättä seikka, joka voidaan ottaa huomioon harkittaessa valvomattoman tapaamisen myöntämistä ja erityisesti silloin, jos tapaamistila on jatkuvasti varattu. AOA kuitenkin kyseenalaistaa sen, voidaanko tällainen erityinen edellytys asettaa tapaamisen myöntämiselle, kun vankeuslain tapaamista koskevat säännökset eivät sellaista tunne. Koska tapaamistilat ovat muutenkin vajaakäytössä, tällainen rajoitus ei siltäkään kannalta ole perusteltu.

Vankeuslakiin on 2015 otettu valvomattomasta tapaamisesta erillinen oma säännös asiamiehen tapaamisesta. Tulo-oppaassa on vanhentunutta tietoa siinä, kun sen mukaan valvomaton tapaaminen voidaan myöntää oikeusasioden hoitamiseksi.

Päihitteettömyyden valvontaa koskevaa VL 16 luvun 7 §:n säännöstä on 2015 muutettu siten, että valvomattomasta tapaamisesta koskevan luvan ehtona on suoraan lain perusteella se, että vanki pyydettyä antaa virtsanäytteen. Lain esitöiden (HE 45/2014) mukaan muutos selkeyttää sitä, että näyte voidaan pyytää ennen varsinaisen lupapäätöksen tekemistä heti sen jälkeen, kun vanki on jättänyt lupahakemuksen. Hallintolain 20 §:ssä säädetään asian vireille tulosta ja sen mukaan hallintoasia tulee vireille, kun asian vireille panemiseksi tarkoitettu asiakirja on saapunut toimivaltaiseen viranomaiseen.

Vankilan järjestyssäännön mukaan valvomattomasta tapaamisesta haetaan lomakkeella, joka on jätettävä kaksi viikkoa ennen suunniteltua ajankohtaa. Järjestyssääntöön on otettu myös määräys, jonka mukaan "Hakemus tulee vireille siinä vaiheessa, kun vanki varaa tapaamisajan". Järjestyssäännön määräyksen mukaan hakemus tulisi vireille tapaamisajan varaamisesta, vaikka vangin on sen jälkeen vielä kirjallisesti haettava valvomattomasta tapaamisesta. Järjestyssäännön määräyksellä ei voida antaa säännöksiä asioiden vireille tulon ajankohdasta eikä järjestyssäännössä voida antaa asioiden vireille tulosta hallintolain säännöksestä poikkeavaa säännöstä. Järjestyssäännön määräyksen merkitys tuli ilmi kohdassa 8.12 käsitellyn kurinpitoasian (87/2018/Pyv) yhteydessä.

Vankilasta toimittaman tiedon mukaan järjestyssäännön ja tulo-oppaan ristiriita valvomattoman tapaamisen hakemisesta on työn alla. Tulo-opas tullaan päivittämään ottaen huomioon kaikki tarkastuksella esiin tulleet asiat. Vankilan mukaan valvomattomia tapaamisia on myönnetty myös vangeille, vaikka heille on myönnetty poistumislupia.

Lapsen tapaamiset

Valvottuja lapsen tapaamisia järjestetään arkipäivänä ja viikonloppuisin. Vierailu kestää pääsääntöisesti 45 minuuttia, mutta erityistilanteissa tapaamisaika voi olla enintään 1,5 tuntia. Tapaamiset järjestetään kirjastossa olevassa nurkkauksessa tai valvomattomassa tapaamistilassa.

Tulo-oppaassa on virheellistä tietoa, kun sen mukaan lapsen tapaaminen voidaan myöntää silloin, jos vangilla ei ole oikeutta valvomattomaan tapaamiseen. Valvomattoman tapaamisen myöntämisellä ei ole merkitystä valvotun lapsen tapaamisen myöntämiseen, eikä sillä voida perustella lapsen tapaamisen epäämistä.

Vankilan toimittaman tiedon mukaan tulo-oppaan virheellinen tieto tullaan muuttamaan.

Tapaamiset videoyhteyden välityksellä (ns. Skype-tapaaminen)

Skype-tapaamisia järjestetään järjestyssäännön mukaan klo 9.00–14.00 parittomina viikkoina sunnuntaisin ja parillisina viikkoina lauantaisin. Erityisestä syystä tapaaminen voidaan myöntää muulloinkin. Tapaamisen kesto on 20 minuuttia. Tapaaminen järjestetään valvotussa tapaamistilassa.

Hakemuslomakkeen mukaan tapaamisia järjestetään tapaamispäivinä välillä klo 9.00–10.00 Suomen aikaan. Lomakkeessa ei ole muuta kohtaa anottavalle ajankohdalle kuin lauantai tai sunnuntai.

Vankilan selvityksen mukaan Skype-tapaamisten käyttö on ollut melko vähäistä. Skype-laitteita on 2–3 kappaletta. Heinä-syyskuussa 2018 on kuukausittain myönnetty 13–15 Skype-tapaamista, joista ulkomaalaisille myönnettyjä on ollut 6–12. Kyseiseltä ajalta kaikki päätökset ovat olleet myönteisiä ja kielteisiä päätöksiä on muutenkin tehty erittäin vähän. Selvityksen mukaan Skype-tapaamisen mahdollisuudet priorisoidaan vangeille, joiden läheiset asuvat kaukana eivätkä pääse osallistumaan muihin tapaamisiin, mutta videopuhelutapaamisia voivat hakea muutkin vangit.

Vankilan tapaamiskäytäntö vaikuttaa varsin jäykältä erityisesti tapaamisten ajankohtien osalta, vaikka Skype-tapaamisten hyvä puoli on niiden mahdollistama joustavuus. Koska suuri osa tapaa-ajasta on ulkomaalaisia, tämä olisi perusteltua ottaa huomioon tapaamisajankohdissa. Tapaamisen kesto vaikuttaa myös varsin lyhyeltä, yleensä ne ovat kestäneet vankiloissa 30 minuuttia. AOA pitää perusteltuna, että Skype-tapaamisia koskevia säännöksiä ja käytäntöjä joustavoitettaisiin ja mahdollisuuksia sen käyttöön lisättäisiin.

Vankilan toimittaman tiedon mukaan Skype-tapaamisiin on tulossa lisää joustoa lähiaikoina, kun vankila saa lisää kaksi vankien käyttöön tarkoitettua tietokonetta. Skype-tapaaminen pidennetään 30 minuuttiin.

8.6 Vangin oikeus yksityisyyteen

Puhelimen käyttö

Puhelimet on sijoitettu käytävälle osastojen yhteisten tilojen viereen, jossa muut vangit oleskelevat samaan aikaan. Puhelimien ympärillä oli kupuja, jotka eivät estä muiden kuulemasta keskusteluja. Puhelimia on myös sijoitettu vartijoiden kopin viereen. Tarkastuksella kävi ilmi, että osastoilla oli kova hälinä ja melu osastojen ollessa auki, mikä vaikeuttaa puhelinkeskustelua.

Vangit saavat soittaa osastojen ollessa auki. Tarkastuksella jäi epäselväksi, millaisissa tapauksissa vangin annetaan soittaa puhelimella osaston ollessa kiinni. Ilmeisesti se on mahdollista korkeintaan asianajajalle soitettaessa. Myös järjestyssäännön määräyksen mukaan puhelut voidaan suorittaa päivisin osastojen ollessa auki.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan suljetuilla osastoilla vangit saisivat soittaa vain, kun ovet auki ja että vanki voi joutua valitsemaan, meneekö ulkoiluun vai soittaako. Toisaalta soittoaika oli sellainen, ettei ollut mahdollista soittaa esim. työssäkäyvälle puolisolle. AOA kiinnittää huomiota päätöksessään (EOAK/5457/2017) toteamaan siitä, ettei näe perustetta siihen, miksi osaston ollessa suljettuna vangille ei voitaisi antaa mahdollisuutta soittaa puhelimella.

Yksityiselämän suoja koskevassa perustuslain 10 §:ssä todetaan nimenomaisesti, että kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin suoja on loukkaamaton. Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että puhelun luottamuksellisuuden suoja kuuluu myös vangille. Vankien käyttöön osoitettu puhelin tulee sijoittaa tai suojata niin, ettei normaaliääninen puhelinkeskustelu kuulu ulkopuolisille.

Puhelinten sijainti vaarantaa puheluiden yksityisyyden ja luottamuksellisuuden. AOA katsoi, että edellä mainittu seikka huomioiden olisi tärkeää ja perusteltua, että vangeille annettaisiin mahdollisimman laajat mahdollisuudet puhelimella soittamiseen osaston ollessa kiinni.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut vankiloille 9.2.2015 ohjeen puhelimen käytön yhtenäistämistä (4/601/2015). Vankiloiden uudessa puhelinjärjestelmässä on ominaisuus eli soitonsiirron esto, joka katkaisee siirtyvän puhelun. Ohjeessa on kyse muun muassa siitä, miten vankien puhelut hoidetaan näissä tilanteissa. Näiden puhelujen hoitamiseksi vankiloiden tulisi hankkia hands free -sankaluureja vankien käyttöön. Soitonsiirto liittyy useimmiten oikeudenkäyntiasiamiehille tai viranomaisille soitettaviin puheluihin. Tarkastuksella saatujen tietojen perusteella hands free -sankaluureja ei ole otettu vankilassa käyttöön. Tarkastuksella jäi epäselväksi, millä tavoin vangeille järjestetään mahdollisuus soittaa asiamiehelle kyseisissä tilanteissa. AOA toteaa pitävänsä tärkeänä, että soitonsiirron estosta huolimatta vangeille järjestetään tarvittaessa mahdollisuus soittaa avustajalleen tai viranomaisille jollain vaihtoehdolla tavalla.

Yksityisyydensuoja eristyksellin wc:tä käytettäessä

Kameravalvottuihin eristykselleihin liittyy erityiskysymyksenä vangin wc:n käyttö. Kaikissa niissäkin tilanteissa, joissa vangin kameravalvonta on sallittua, ei voida pitää hyväksyttävänä, että vangin wc-asiointi voi tulla tarkkailtavaksi. Se on hyväksyttävää vain vangin ollessa sijoitettuna eristämistarkkailuun ja tällöinkin pitää pyrkiä järjestelyihin, joilla säilytetään edes vähäinen yksityisyys vangin käytäessä wc:tä.

Keskusvalvomosta ilmeni, että valvontakameran kuvassa ei näkynyt wc-istuinta. Toisen tarkkailusellin kohdalla valvontakameran kuva on sumennettu wc-istuimen kohdalla, toisessa sellissä pleksilasiin oli kiinnitetty näkemisen peittävä este.

8.7 Vastaanotto-osaston toiminta ja omaisuuden hallussapitoa koskevat päätökset

Vangilla on muutoksenhakuoikeus omaisuuden hallussapidon epäämistä koskevista päätöksistä. Mikäli vanki pyytää saada haltuunsa tietyn tavarain ja sitä ei hänelle anneta, asiassa on tehtävä perusteltu hallintopäätös muutoksenhakuohjauksin.

Vankilaa pyydettiin toimittamaan kolmen kuukauden ajalta (1.6.–1.9.2018) omaisuuden hallussapitoa koskevat kielteiset päätökset ja muutoksenhakuohjauksen antamisen ajankohta. Saadun selvityksen mukaan kyseisenä aikana ei ole tehty yhtään kielteistä omaisuuden haltuun antamista koskeva päätöstä. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vankilassa kuitenkin tehdään epäämistä koskevia päätöksiä silloin, kun omaisuutta ei anneta vangille haltuun ja että tällaisia päätöksiä oli tehty juuri ennen ja jälkeen pyydettyä ajanjaksoa.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan henkilökunta keskustelee asiasta vangin kanssa, mikäli vanki pyytää haltuun sellaista esinettä, mitä hänelle ei voida antaa haltuun. Mikäli vanki kuitenkin esimerkiksi asiointilomakkeella kirjallisesti pyytää saada haltuun tietyn esineen ja sitä ei anneta hänelle haltuun, asiassa on tehtävä kielteinen päätös asianmukaisesti perusteltuna muutoksenhakuohjauksin. On tietenkin hyvä, että henkilökunta ja vanki keskustelevat ja että vangille kerrotaan suullisesti epäämisen perusteet. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö asiassa tarvitsisi tehdä asianmukaista päätöstä. Kielteisten hallussapitopäätösten ilmeisen vähäinen määrä herättää kysymyksen siitä, toimitaanko asiassa aina säännösten mukaisesti.

AOA kiinnittää tämän johdosta vankilan huomiota siihen, että hallussapidon epäämistapauksissa tehdään asianmukaiset päätökset muutoksenhakuohjauksin.

Vankilan henkilökunnalta saadun tiedon mukaan vangit pääsevät vastaanottoon hakemaan ja vaihtamaan tavaroita kerran viikossa viikonloppuna. Saadun tiedon mukaan kiireellisissä asioissa vanki voi päästä käymään vastaanottoon jo ennen viikonloppua. Vastaanotossa säilytystilaa on liian vähän verrattuna vankien tavaramäärään ja tämän johdosta on vaikeaa löytää vangin tarvitsemaa esinettä tai vaatetta.

Vastaanoton yhteydessä on ikkunaton odotustila (sumppu), jossa voi samaan aikaan olla useampi vanki. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vangit viettävät tilassa aikaa enintään kaksi tuntia. Tarkastuksella jäi epäselväksi, pääsevätkö vangit tarvittaessa WC:hen tai saavatko he juotavaa. Vankeuslain 7 luvun 1 §:n mukaan vankilan suljetuissa tiloissa, joissa säilytetään vankeja, tulee olla hälytyslaite, jolla voidaan välittömästi saada yhteys henkilökuntaan. Tilassa ei ole kutsunappia, vaan vanki joutuu ottamaan henkilökuntaan yhteyttä koputtamalla tai huutamalla.

8.8 Laitosmyymälän toiminta

Vankilassa on valintamyymälämallinen laitosmyymälä ("Pyhiksen puoti") ja vanki kerää ostokoriin ostamansa tavarat. Vanki ei saa maksukorttia haltuunsa, vaan se on koko ajan vankilan hallussa. Maksaminen tapahtuu siten, että vanki näppäilee maksupäätteelle oman pin-koodinsa. Kaikki vangit, myös yksinäisyysrangaistusta suorittavat, pääsevät itse käymään ostoksilla laitosmyymälään kerran viikossa, eikä kenenkään tarvitse hoitaa asiointia tilauskupongilla.

Laitosmyymälän toiminta vaikutti erittäin hyvältä ja toimivalta sekä myös normaalisuusperiaatteen mukaiselta.

8.9 Matkaselli- ja erityisosaston sellien olosuhteet ja niihin sijoittaminen

Rangaistusselli

Vankilassa on oma selli yksinäisyysrangaistusten täytäntöönpanoon. Selli oli kalustettu ja siinä oli sänky, tuoli ja pöytä. Sellissä oli ylhäällä myös ikkunat, joista tuli luonnonvaloa. Selliin ei ollut juoksevaa vettä, mutta yksinäisyysrangaistusta suorittavalle vangille oli annettu 1,5 litran vesipullo. Sellissä oli wc-pönttö, mutta se ei ollut erillisessä wc-tilassa. Sellin olosuhteet olivat paremmat kuin vankiloiden olosuhteet ovat yleensä yksinäisyysrangaistusta täytäntöön pantaessa.

Yksinäisyysrangaistusta suorittanut vanki kertoi päässeensä ulkoiluun, suihkuun ja ostoksille laitosmyymälään. Vangille oli annettu myös kirja haltuun.

Tarkkailusellit

Vankilassa on kaksi tarkkailuselliä, uusi (117) ja vanha (113). Vanhassa sellissä ei ole infrapunakameraa, joten sieltä ei voida yöaikaan kokonaan sammuttaa valoja. Sellien siisteydessä ei ollut huomautettavaa. Tarkkailuselleissä ei ollut muita kalusteita kuin WC-pönttö ja patja lattialla.

AOA on päätöksessä EOAK/1276/2017 ottanut kantaa eristysselellien kalustukseen mukaan luki tarkkailusellit. Tarkkailuun sijoittaminen voi perustua vangin voimakkaan päihtymystilan it-selle aiheuttaman turvallisuusriskin lisäksi myös vangin itsetuhoisen käytöksen estämiseen tai sellaisen väkivaltaiseen käyttäytymisen hillitsemiseen, joka aiheuttaa vaaraa vangin tai muiden henkilöiden turvallisuudelle. Tarkkailuun sijoittamisen perusteet ovat pääosin sellaisia, että kalusteet voivat olla vangille turvallisuusriski. Väki-valtaisen käyttäytymisen tai itsetuhoisuuden perusteella tarkkailuun sijoitettujen kohdalla on otettava huomioon turvallisuustekijät sekä vangin että henkilökunnan kannalta. Sellien kalustuksella voi näissä tapauksissa olla merkittävää vaikutusta tarkkailun täytäntöönpanon tarkoituksen kannalta, mutta ei välttämättä kaikissa tapauksissa.

Vankeusasetukseen otettiin vuonna 2015 säännökset myös tarkkailun olosuhteista. Sen 63 §:n mukaan vankien oikeuksia voidaan rajoittaa ainoastaan, jos se on välttämätöntä tarkkailun tarkoituksen toteutumiseksi ja oikeuksien rajoituksissa on otettava huomioon tarkkailuun sijoittamisen peruste. Oikeusministeriön laatimassa asetusmuistiossa todettiin, että tarkkailuun sijoittamisen perusteet vaihtelevat ja tämän johdosta vangin oikeuksia rajoitettaessa olisi otettava huomioon tarkkailuun sijoittamisen peruste. Tarkkailuun sijoittamisen ei tulisi siten automaattisesti johtaa siihen, että vanki joutuu esimerkiksi syömään lattialla.

Psykiatriin sairaaloihin tehdyillä tarkastuksilla kiinnitetään huomiota eristykseen sijoitettujen potilaiden kohteluun ja erityistilan olosuhteisiin. Viime aikoina on kiinnitetty erityistä huomiota eristystilan sisustukseen. OA Jääskeläinen ei ole pitänyt asianmukaisena, jos eristetyn käytössä on ollut ainoastaan ohut patja, joka ei sovellu nukkumiseen. OA on myös pitänyt nöyryyttävänä, jos eristetty potilas joutuu ruokailemaan tilassa seisten tai lattialla istuen ohuella patjalla. OA on suosittanut nukkumiseen paremmin soveltuvia patjoja. Lisäksi hän on suosittanut, että eristetyllä olisi käytettävissään ainakin ruokailun ajan jokin taso, johon ruokatarjotin voidaan asettaa ja jonka päältä on mahdollista syödä. Sairaaloihin onkin hankittu eristystiloihin soveltuvia paksuja sänkytaloja, pöytäkuutioita ja nojatuoleja (esim. EOAK/2150/2017, pöytäkirja julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla).

Edellä mainitussa AOA:n päätöksessä on pyydetty Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä selvitystä siitä, mihin toimenpiteisiin havainnot ovat antaneet aiheutta. Keskushallintoyksikön 17.8.2018 toimittaman selvityksen mukaan tavoitteena on, että Rikosseuraamuslaitoksen johtoryhmässä marraskuussa 2018 päätetään erityissellien sellikalusteita koskevista toimenpiteistä ja että keskushallintoyksikkö tulee antamaan ohjeistuksen siitä, miten ja millaisissa olosuhteissa mm. tarkkailu, eristämistarkkailu ja yksinäisyysrangaistus tulee panna täytäntöön mahdollisuuksien mukaan jo talvikaudella 2018–2019. Edellä todetun johdosta asia ei tarkkailusellin kalustuksen osalta anna aiheutta enempään.

Vankilasta saadun tiedon mukaan pöytäkuutioita on hankittu neljä kappaletta ja ne ovat jo paikallaan.

Vankeusasetuksen 63 §:n mukaan tarkkailuun käytettävän sellin ilmanvaihdon on oltava riittävä. Tarkastuksella sellien ilmanvaihto vaikutti huonolta. Ilmanvaihdon huonouteen on voinut vaikuttaa pleksilasiin ilmanvaihtoa varten tehtyjen reikien vähäisyys.

Vankilan toimittaman ilmamäärien mittauspöytäkirjan mukaan molempien tarkkailusellien ilma-vaihto täyttää vaatimukset (18.12.2017).

Toisessa tarkkailuselleistä hälytyspainike oli sijoitettu sellin ulkopuolelle siten, ettei siihen kaikki vangit välttämättä yletä.

Vankilan suljetuissa tiloissa, joissa säilytetään vankeja, tulee olla hälytyslaite, jolla voidaan välittömästi saada yhteys henkilökuntaan. AOA kiinnittää huomiota siihen, ettei kyseiseen selliin voida sijoittaa sellaisia vankeja, jotka eivät yletä painamaan hälytyspainiketta.

Osastolla oli selkeät ohjeet siitä, että vankiin voidaan kohdistaa kameravalvontaa ainoastaan tarkkailun ja eristämistarkkailun aikana.

Tarkastuksella käytiin läpi tarkkailuun sijoittamista koskevat asiakirjat ajalta 1.6.–1.9.2018. Asiakirjoista ilmenee, että poliisin tuoma sakkovanki oli sijoitettu 12 tunniksi tarkkailuun (30/2018) päihtymystilan perusteella puhallettuaan 0,73 promillea. Kirjattujen havaintojen perusteella vanki oli lievästi päihtyneen oloinen ja päihtymys johtui alkoholista. Vanki oli omatoiminen ja liikkui itse. Tarkkailuun sijoittamisen edellytyksenä päihtymyksen perusteella on VL 18 luvun 2 §:n (TVL 13:3) mukaan se, että se on välttämätöntä päihtyneen tai päihdyttävien aineiden käytämisen vieroitusoireista kärsivän vangin terveydentilan seuraamiseksi ja hänen turvallisuutensa varmistamiseksi. Tapauksessa näiden tarkkailuun sijoittamiselle asetettujen edellytyksien ei voida katsoa täyttyneen.

Eristämistarkkailuselli

Vankilassa on yksi eristämistarkkailuselli. Selli oli siisti. Sellissä ei ollut muita kalusteita kuin patja lattialla.

Vankila toimitti eristämistarkkailua koskevat päätökset ajalta 1.6.–1.9.2018, joita oli kaksi. Toisesta päätöksistä vanki oli hakenut oikaisua aluejohtajalta (OV/237/2018). Päätöksissä ei havaittu huomautettavaa.

Edellä mainitussa päätöksessä (EOAK/1276/2017) on otettu kantaa myös eristämistarkkailusellien kalustukseen. Eristämistarkkailuun sijoittamisessa kalusteiden vaikutus liittyy lähinnä tilan valvontaan ja tarkastettavuuteen. AOA:n käsityksen mukaan aineiden kätkeminen esimerkiksi sellissä olevaan pöytään tai tuoliin on kuitenkin vaikeaa ja niiden tarkastaminen on helppoa. AOA:n käsityksen mukaan tällä hetkellä eristämistarkkailun olosuhteet eivät vastaa sitä, mitä voimassa olevissa säännöksissä niistä on todettu ja tarkoitettu. Sellin kalusteet voivat olla ainakin osittain myös kiinteitä ja kalusteet voidaan sijoittaa siten, etteivät ne vaikeuta valvontaa. AOA

ei nähnyt perustetta sille, miksi eristämistarkkailuun sijoitettua ei voitaisi sijoittaa esimerkiksi selliin, jossa on pöytä, tuoli ja vuode.

AOA katsoi, että esim. tuolin sijoittaminen selliin ei aiheuttaisi vaaraa eristämistarkkailun tarkoitukselle, mutta saattaisi helpottaa esim. selkävaivoista kärsivän vangin oloa sellissä. Myös ainakin ruokailun ajaksi annettava taso tai pöytä olisi vangin VL 1 luvun 5 §:n mukaista ihmisarvoa kunnioittavaa kohtelua.

Koska myös eristämistarkkailusellien kalustamista koskeva asia on edellä todetun mukaisesti tällä hetkellä Rikosseuraamuslaitoksessa selvittävänä, asia ei tältä osin anna aihetta enempään.

Vankeusasetuksen 65 §:n mukaan eristämistarkkailuun sijoitetulle voidaan antaa haltuun kohtuullinen määrä sellaisia esineitä ja aineita, joiden haltuun antaminen ei vaaranna eristämistarkkailun tarkoitusta. Vangille voidaan antaa haltuun kirjallisuutta, lehtiä ja kirjoitustarvikkeita. Osaston seinällä oli vartiopäällikön 29.11.2006 eristämistarkkailusta antama ohje. Sen mukaan vangille ei anneta selliin haltuun mitään tavaroita. Mikäli vankilassa menetellään ohjeen mukaisella tavalla, menettely ei ole säännösten mukainen.

Vankeusasetuksen 67 §:n mukaan eristämistarkkailusta on kirjattava mm. eristämistarkkailun aikana haltuun annetut tavarat ja aineet. Eristämistarkkailuasiakirjoissa ei ollut merkintää vangin haltuun annetusta tavaroista. Molemmissa tapauksissa oli kuitenkin yksi merkintä siitä, että vanki lukee. Ilmeisesti on niin, että vangeille on annettu haltuun ainakin kirjoja, vaikka tietoa ei olekaan kirjattu.

Tarkastuksella käytiin läpi eristämistarkkailuun sijoittamista koskevat asiakirjat ajalta 1.6.–1.9.2018. Asiakirjoista ilmenee, että yhden vangin kohdalla (27/2018) eristämistarkkailuun sijoittamisesta ei ilmoitettu terveydenhuoltohenkilökunnalle, kuten vankeuslain 18 luvun 4 §:ssä edellytetään. Sen mukaan eristämistarkkailuun sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava terveydenhuollon ammattihenkilölle ja lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tulee mahdollisimman pian tutkia vangin terveydentila. Ilmoittamatta jättämistä perusteltiin sillä, että eristämistarkkailu oli aloitettu välittömästi lääkärin toimittaman henkilönkatsastuksen jälkeen. Henkilönkatsastus oli tehty Joensuun keskussairaalassa. Vankiterveydenhuollon yksikkö (VTH) on antanut määräyksen vangin terveydenhuollon järjestämisestä ja sen mukaan lääkärin tai muun terveydenhuoltohenkilökuntaan kuuluvan tulee seurata eristyksessä olevan vangin terveydentilaa päivittäin. Koska eristämistarkkailusta ei ole ilmoitettu VTH:lle, terveydenhuolto ei käynyt kertaakaan seuraamassa vangin terveydentilaa eristämistarkkailun aikana.

Eristämistarkkailun aloittaminen henkilönkatsastuksen jälkeen ei tarkoita sitä, etteikö asiasta pitä ilmoittaa terveydenhuoltohenkilökunnalle. AOA korostaa myös sitä, että henkilönkatsastuksen suorittaminen ja eristykseen sijoitetun vangin terveydentilan tarkastaminen ja tarkkailu ovat eri asioita. Henkilönkatsastuksen suorittavalla lääkäriellä ei ole yleensä riittävästi edellytyksiä arvioida sitä, aiheutuuko eristämisestä vaaraa vangin terveydelle. Tämän arviointi ei myöskään kuulu hänelle vaan VTH:n henkilökunnalle.

Matkasellit

Vankilassa on kaksi matkaselliä. Suurempi selli (sell 121) on kooltaan 24 m² ja se on tarkoitettu kuudelle vangille. Pienempi selli (sell 114) on kooltaan 13 m² ja se on tarkoitettu kahdelle vangille. Molemmissa selleissä on televisio ja wc-tila.

Matkasellit olivat melko huonossa kunnossa ja epäsiistin vaikutelman antoivat seinillä ja ovissa olevat piirroksiset ja kirjoitukset. Kirjoituksessa nimeltä mainitun vangin kerrottiin olevan ”vasikka” ja erään toisen raiskaaja. AOA suosittelee, että sellien seinät ja ovet pyrittäisiin säännönmukaisesti pitämään siistimpinä, esimerkiksi maalaamalla niitä nykyistä useammin. Edellä mainitun kaltaiset kirjoitukset tulisi välittömästi poistaa.

Rikosseuraamuslaitos on antanut määräyksen Vankien asumisesta ja perushuollosta (19/004/2010) ja sen mukaan matkasellejä ei lasketa majoituspaikoiksi eikä niihin saa majoittaa vankeja pysyvästi. Tarkastuksella selvitettiin, kuinka kauan matkaselliosastolla tarkastuksen aikana olleet vangit olivat olleet sijoitettuna matkaselliosastolle.

Vankilaa pyydettiin toimittamaan selvitys siitä, kuinka kauan tarkastusajankohtana 10.10.2018 matkaselleihin sijoitetut neljä vankia olivat olleet siellä ennen siirtoaan asuinosaan tai muualle.

Matkasellissä nro 121 oli kolme vankia:

- yksi vangeista oli matkasellissä 5.–16.10.2018 eli 12 päivää. Vanki oli jäänyt poistumisluvalle Juuan vankilasta ja poliisi toimitti hänet 5.10. Pyhäselän vankilaan, johon hän jäi odottamaan sijoittelua, jonka jälkeen hänet siirrettiin Sukevan vankilaan
- yksi vangeista oli sakkovanki, joka oli matkasellissä koko rangaistuksen ajan 26 päivää 16.9.–11.10.2018. Saadun selvityksen mukaan vanki oli omasta pyynnöstä eristetty
- yksi vangeista oli sakkovanki, joka oli matkasellissä koko rangaistuksen ajan 16 päivää 7.–22.10.2018. Saadun selvityksen mukaan sakkojen maksuaika päättyi 12.10 ja vanki olisi siirretty asunto-osastolle 13.10, mutta hän oli halunnut olla lopunkin ajan matkasellissä

Matkasellissä nro 114 oli vanki, joka oli sijoitettuna sinne 7.8.–22.10.2018 eli 77 päivää. Saadun selvityksen mukaan vanki oli sellissä odottamassa koevapauteen siirtymistä ja oli myös omasta pyynnöstään eristetty. Olosuhteiltaan selli vastaa tavallista asuinsellia.

Edellä todetun perusteella vankeja on asutettu matkasellissä erittäinkin pitkiä aikoja. Matkasellejä ei ole kuitenkaan tarkoitettu vankien asuttamiseen, vaan heidät pitää siirtää normaaleille asuinosaan mahdollisimman nopeasti. Matkaselliin asutettujen mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolella rajoittuu lähinnä tunnin päivittäiseen ulkoiluun. Sakkovankien sijoittamiseen sovelletaan samoja säännöksiä kuin vankeusvankeihin ja heillä on samankaltaiset oikeudet saada osallistua erilaisiin toimintoihin. Vankilan molemmat sakkovangit suorittivat koko rangaistuksen matkasellissä, mikä herättää huolta siitä, miten sakkovankien asuttamisen osalta vankilassa yleisemmin toimitaan.

AOA katsoi, että vankilan tulee järjestää osastoille sijoittaminen siten, ettei edellä mainitun kaltaisia tilanteita pääse syntymään, jossa vankeja asutetaan matkaselleissä pitkiä aikoja.

8.10 Päihdevalvontaan liittyvät asiat

Miesten päihdevalvontaan osaston (osasto 1) virtsanäytteen antamisen valvontapaikkaa ei ollut erotettu peililasilla wc-tilasta, mikä olisi suositeltavaa. Valvonta tapahtuu kuitenkin melko hienotunteisesti oven takaa ikkunan läpi vangista takaviistosta. Saadun tiedon mukaan virtsanäytteen ottotila on parempi kahdesta käytössä olevasta tilasta ja sitä pääasiallisesti käytetään myös muiden osastojen vankien päihdetestauksessa.

Miesten tila

Naisten tila

Vanki saa pukea kylpytakin päälleen näytettä antaessaan ja kylpytakkeja oli valmiina osaston valvomossa. Osaston seinällä oleva rikosseuraamusesimiesten antama näytteenottokäytäntöä koskeva ohje on asianmukainen. Naisten virtsanäytteenottohuoneessa ei ole myöskään peililasia ja valvonta tapahtuu oven takaa ikkunan läpi.

Vankilassa on yksi huumausaineiden etsintään koulutettu koira.

Vastaanotto-osaston virtsanäytteenottohuoneen seinällä oli 10.2.2002 vartiopäällikön antama ohje, jonka mukaan vanki on alasti näytettä antaessaan ja että vangilla on kaksi tuntia aikaa näytteen antamiseen. Ohje on siten Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön päihitteettömyyden valvonnasta antaman ohjeen (dno 8/004/2017) vastainen.

Vankilasta saadun tiedon mukaan ohje on poistettu.

Vapaaehtoinen sitoutuminen päihitteettömyyteen

VL 5 luvun 4 §:n (ja TVL 3:2 a) mukaan vangille on varattava mahdollisuus asua sopimusosastolla, jossa hän vapaaehtoisesti sitoutuu päihitteettömyyteen ja sen valvontaan. Kumpikaan naisvankien osastoista ei ole sopimusosasto. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan kuitenkin yhtä lukuun ottamatta kaikki naisvangeista ovat antaneet vapaaehtoisen päihitteettömyyssitoumuksen ja heiltä otetaan virtsanäytteitä sitoumuksen perusteella. Vankeus- ja tutkintavankeuslaissa on säännökset siitä, millä perusteilla vangilta voidaan pyytää virtsanäyte. Päihitteettömyyden valvonnasta säädetään VL 16 luvun 7 §:ssä. Sen mukaan 1 momentin mukaan, jos on syytä epäillä, että vanki on alkoholin, muun päihdyttävän aineen taikka dopingaineen vaikutuksen alainen, vanki voidaan velvoittaa antamaan virtsa- taikka sylkinäyte taikka suorittamaan puhalluskoe. Pykälän 3 momentin mukaan valvomattoman tapaamisen, lapsen tapaamisen, sopimusosastolle sijoittamisen, poistumisluvan, opintoluvan ja siviilityöluvan, ulkopuolista valvottua toimintaa koskevan luvan sekä avolaitokseen sijoittamisen tai ulkopuoliseen laitokseen sijoittamisen ehtona on, että vanki pyydettyään antaa virtsa- tai sylkinäytteen taikka suorittaa puhalluskokeen. VL 16 luvun 10 §:n mukaan vangin päihitteettömyyden valvonnasta päättää ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies.

Vankien päihitteettömyyden tukeminen on tärkeää. Asiassa ei ole ilmennyt syytä epäillä, etteikö naisvankien sitoutuminen olisi vapaaehtoista. Vankeus- ja tutkintavankeuslain säännökset asiassa ovat kuitenkin selvät, eivätkä ne tunne vankilan käytännön mukaista vapaaehtoista sitoutumista päihitteettömyyteen, ellei kyse ole avolaitokseen tai suljetun vankilan sopimusosastolle sijoittamisesta. Asiassa on ongelmallista ja epäselvää myös se, miten vankilassa toimitaan, jos vanki antaa kontrollitestissä positiivisen tuloksen ja mitä seurauksia siitä on vangille.

8.11 Salassa pidettävien tietojen käyttö päätöksenteossa

Rikosseuraamuslaitos on antanut 31.1.2017 menettelytapaohjeen asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käytöstä päätöksenteossa ja päätöksentekomenettelystä. Ohjeen 3. ja 5. kohdan mukaan päätöksestä tulee ilmetä se, jos päätös perustuu osittain tai kokonaan asianosaiselta salassa pidettäviin perusteisiin ja säännös, johon salassapito perustuu. Lisäksi siinä ohjeistetaan julkisuuslain 14 §:n mukaiseen menettelyyn eli antamaan tieto, että asiakirjapyyntö voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi ja kerrotaan mahdollisuudesta saattaa päätösperusteiden salassapitoa koskeva asia viime kädessä hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. Vankilaa pyydettiin toimittamaan tieto siitä, miten Pyhäselän vankilassa kyseistä ohjetta on sovellettu vankilassa 31.1.2017 jälkeen tehdyissä päätöksissä.

Vankilan selvityksen mukaan valvomattomien tapaamisten osalta päätöksentekoa varten päätöksentekijä on pyytänyt lisätietoja turvallisuudesta vastaavalta apulaisjohtajalta, turvallisuudesta vastaavalta rikosseuraamusesimieheltä tai turvallisuusvartijalta. Tiedot on annettu joko suullisesti tai kirjallisesti, minkä jälkeen vangin hakemukseen valvomattomasta tapaamisesta on tehty kielteinen päätös. Päätökseen on laitettu liitteeksi erillinen lomake, jossa on seuraava teksti: ”Lupaa valvomattomaan tapaamiseen ei myönnetä, koska valvomattoman tapaamisen edellytykset eivät täyty. VL 13 luku 4 §. Päätöksen perusteluista osa on salaisia eikä niistä anneta tietoa Julkisuuslain 11 § 2 mom 1 kohdan perusteella”.

Valvomattoman tapaamisen hakemuslomakkeen päivittämisen jälkeen turvallisuuteen liittyvät tiedot on selvitetty esittelijän toimesta ennen tapaamisen esittelyä. Päätöksentekijä on tämän jälkeen vienyt päätöksen henkilökohtaisesti hakemuksen jättäneelle vangille tiedoksi ja samalla kertonut suullisesti, että hänellä on oikeus osoittaa tyytymättömyytensä siitä, että hän ei voi saada päätöksen perusteluita tietoonsa. Kirjallinen tyytymättömyyden ilmaisu tulee osoittaa vankilan johtajalle, joka tekee päätöksen siitä, että tietoja ei anneta ja antaa vangille muutoksenhakuohjauksen hallinto-oikeuteen. Vankitietojärjestelmään tehtävien päätösten osalta päätös ja perustelut kirjataan sähköisesti järjestelmään. Tiedoksiannon ja jatko-ohjeistuksen osalta menettelytapa on sama kuin edellä kuvattu.

8.12 Omasta pyynnöstään erillään asuminen

VL 5 luvun 3 §:n (ja TVL 3:2) mukaan vangille on varattava hänen pyynnöstään mahdollisuus asua kokonaan tai osittain erillään muista vangeista, jos vangilla on perusteltu syy uskoa henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan uhattuna. Omasta pyynnöstään erillään pidettävän oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin mitä erillään asumisesta välttämättä aiheutuu. Erillään asuttamisen perusteet on otettava uudelleen harkittavaksi enintään neljän kuukauden väliajoin. Päätösvaltaa asiassa käyttää toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies tai rikosseuraamusesimies, ja vangilla on muutoksenhakuoikeus päätöksestä.

Vankilaa pyydettiin toimittamaan selvitys ajalta 1.6.–1.9.2018 omasta pyynnöstään erillään asuttamista koskevista päätöksistä. Vankila toimitti 15 ilmoitukseksi otsikoitua asiakirjaa, joissa asiaksi oli merkitty ”omasta pyynnöstä eristetty”. Osasta ilmoituksista ilmenee, että vanki on sijoitettu osastolle 5, mutta valtaosassa tapauksissa vanki on ilmeisesti asutettu väliaikaisesti matkaselliin ja siirretty sieltä toiseen vankilaan.

Omasta pyynnöstään erillään asutettavat naisvangit sijoitetaan naisosastolle ja heidän toiminnot järjestetään erillään muista vangeista. Pääsääntöisesti vankila esittää heidän sijoittamistaan toiseen vankilaan. Tarkastushetkellä naisosastolla oli kaksi naista, jotka olivat omasta pyynnöstä erillään muista.

Vangilla on oikeus saada asua erillään muista vangeista säännöksen edellytysten täytyessä ja asiassa on tehtävä vankeuslain mukainen päätös. Vankilan selvityksenä toimittamat ilmoitukset eivät täytä hallintopäätökselle asetettuja vaatimuksia. Selvityksen perusteella tapauksissa ei ole tehty asianmukaisia päätöksiä vankien erillään asuttamisesta, eikä päätöksiin ole annettu myöskään muutoksenhakuohjausta.

8.13 Kurinpitörangaistukset ja kurinpitoasioiden käsittely

Vanki voidaan pitää erillään muista järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana ja päätöstä kurinpitörangaistuksen määräämisestä odotettaessa VL 15 luvun 14 §:n (ja TVL 10:14) perusteella silloin, jos se on tarpeen järjestyksen säilymiseksi tai muusta erityisestä syystä. Saadun selvityksen mukaan eristämiset suoritetaan joko vangin omaan selliin, osastolle 5 (miesvanki), matkaselliin tai rangaistusselliin. Se, mihin selliin vanki sijoitetaan, määräytyy tapauskohtaisesti tarpeen ja vapaana olevien tilojen mukaan.

Tarkastuksella käytiin läpi kurinpitokäsittelyjen asiakirjat ajalta 1.6.–1.9.2018. Kyseisenä aikana vangeille määrättiin yhteensä 15 kurinpitörangaistusta ja kaksi tapausta oli siirretty poliisin käsiteltäväksi. Saadun tiedon mukaan yhteen päätöksestä oli haettu oikaisua aluejohtajalta.

Vankilassa on käytetty erilaisia seuraamuksia ja myös oikeuksien menetyksiä on käytetty monipuolisesti. Kurinpitopäätöksissä huomiota kiinnitti myös se, että yksinäisyysrangaistukset on määrätty ehdollisina poikkeuksellisen paljon. Yhdeksästä yksinäisyysrangaistuksesta kuusi oli ehdollisia.

Oikaisuvaatimusasiassa (OV/302/2018) huomiota kiinnitti se, että vankilan johtajan selvityksen mukaan kurinpitörangaistusta mitattaessa oli otettu huomioon kantelijan tarkkailuun sijoittamisen aika. Tämä seikka ei kuitenkaan ollut ilmennyt itse kurinpitopäätöksessä (44/2018/Pyv).

Tapauksessa (87/2018/Pyv) vangille oli määrätty kurinpitoseuraamuksena varoitus huumausaineen käyttörikoksesta. Kurinpitörangaistus perustui vangin antamaan positiiviseen virtsanäytteeseen. Kurinpitopäätöksestä ei ilmene, millä perusteella virtsanäytettä on vangilta pyydetty, kuten päätöksestä pitäisi ilmetä. Saadun selvityksen mukaan sen pyytäminen oli perustunut valvomattomaan tapaamiseen. Saadun selvityksen mukaan vanki oli tehnyt varauksen valvomattomaan tapaamiseen. Ennen kuin hänen hakemuksensa on tullut käsittelyyn, häneltä on otettu päihdetesti valvomattoman tapaamisen perusteella. Positiivisen testituloksen varmistuttua vangin varaus poistettiin varauskalenterista. Pikatestin antaman tuloksen jälkeen vanki ei tehnyt kirjallista hakemusta.

Olen edellä kohdassa 8.5 todennut, että vankilanjärjestyssäännössä ei voida antaa määräystä siitä, että vangin hakemus tulee vireille ennen sen jättämistä sillä perusteella, että vanki varaa tapaamisajan. Vangilta ei siten ole voitu pyytää virtsanäytettä, ellei hän ollut vielä jättänyt valvomattomaa tapaamista koskevaa anomusta.

8.14 Valvontahenkilökunnan lääkkeenjako- ja lääkkeiden jakaminen käytännössä

Poliklinikan tarkastuksella ilmeni, että lääkkeiden jaossa tapahtumista poikkeamista ei tehty juurikaan ilmoituksia (ns. HaiPro-ilmoitus, potilasturvallisuuden vaaratapahtumien raportointimenettely). Poliklinikalla ei osattu sanoa, eikö vartijoiden lääkejakelussa tapahtunut poikkeamisia vai eikö niistä vain ilmoitettu. AOA korostaa, että myös valvontahenkilökunnan tulee aina tehdä lääkkeen jakamiseen liittyvistä poikkeamatilanteista ilmoitus.

AOA on Vantaan vankilan tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/6206/2017) kiinnittänyt Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön huomiota siihen, että sen tehtäviin ja vastuulle kuuluu järjestää vankiloiden valvontahenkilökunnan lääkkeenjakkokoulutus ottaen huomioon kansalliset ohjeistukset. AOA katsoi, että tämän johdosta asia ei tällä kertaa anna aihetta enempään.

8.15 Yhteenveto tarkastuksen havainnoista

Vankilan toiminnassa havaittiin paljon myönteistä. Tarkastushavaintojen perusteella vankilassa on hyvä ja rauhallinen ilmapiiri. Vankien ja henkilökunnan väliset suhteet vaikuttivat asianmukaisilta. Vankien taholta esitettiin jonkin verran kritiikkiä henkilökunnan toimintaan, mutta henkilökunta sai myös kehuja. Myös henkilökunnan keskinäiset suhteet vaikuttivat hyviltä.

Tarkastuksella havaittiin myös kielteisiä asioita. Ongelmallinen asia on erityisesti tutkintavankien sijoittaminen erilleen vankeusvangeista. Toimintojen ja sellin ulkopuolisen ajan osalta tilanne vankilassa on yleisesti ottaen varsin hyvä, mutta ongelmallinen naisvankien kohdalla. Vainuttaa myös siltä, että vankeja asutetaan liian kauan matkaselleissä.

Tarkastuksen vakaviin kielteisiin havaintoihin liittyy se, että sekä vangeille että henkilökunnalle tarkoitettuja vanhentuneita ja virheellistä tietoa sisältäviä ohjeita löytyi yllättävän paljon. Vankilassa annetut ohjeet tulisi käydä perusteellisesti läpi ja poistaa virheellistä tietoa sisältävät ohjeet. Vankilasta saadun tiedon mukaan esimiehet on nyt ohjeistettu tarkastamaan kaikki ohjeet.

Tarkastuksella jäi myönteinen kokonaiskuva vankilan toiminnasta. Tarkastuksella käytyjen keskustelujen valossa laitoksessa on yritetty henkilöstön tuella olla työssä tapahtuvien muutosten etulinjassa. Esimerkiksi lähityöhankkeella yritetään muuttaa rikosseuraamusalalla vankiloissa vallinnutta ”kattellaan”-kulttuuria. Lähityöhankkeen tavoitteiden toteutumisen kannalta valvontahenkilökunnan nk. vakinaisten toimipisteiden edut ovat henkilöstön edustajien mukaan olleet ilmeisiä. Lähityön merkitystä turvallisuutta lisäävänä tekijänä painotettiin.

Vankilan toiminnan lainmukaisuuden kannalta vankilan johdon toiminta ja suhtautuminen asiaan on oleellisen tärkeää. Havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että vankilan johdossa suhtaudutaan vakavasti havaittuihin epäkohtiin ja että epäkohtiin myös puututaan. Vankilan toimintaa pyritään muutenkin kehittämään ja myönteisenä seikkana voidaan pitää esimerkiksi sitä, että vihdoinkin lähes 30 vuotta vankilan valmistumisen jälkeen, pururata on otettu vankien laajempaan käyttöön.

9 TOIMENPITEET

Apulaisoikeusasiamies saattaa Pyhäselän vankilan ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen (IPRA/Alke) tietoon edellä mainitut tarkastushavainnot ja pyytää ilmoittamaan **1.5.2019 mennessä**, mihin toimenpiteisiin seuraavat havainnot ovat antaneet aihetta:

- kohdassa 8.1 todettu tutkintavankien sijoittamisesta erilleen vankeusvangeista. Pyhäselän vankilaa pyydetään toimittamaan selvitys kaikista niistä tutkintavangeista, jotka ovat 1.4.2019 sijoitettuna samalle osastolle vankeusvankien vankien kanssa sekä sijoittamisen peruste
- kohdassa 8.2 todettu vankien toimintojen osallistumisen ja sellin ulkopuolisen ajan lisäämisestä
- kohdassa 8.3 todettu osastojen päiväjärjestyksistä

- kohdassa 8.4 todettu vankeja koskevien säännösten kääntämisestä
- kohdassa 8.5 todettu valvottuun tapaamiseen, valvomattomaan tapaamiseen, lapsen tapaamiseen ja videoyhteyden välityksellä tapahtuviin tapaamisiin liittyen. IPRA/Alkea pyydetään lisäksi ilmoittamaan kohdassa 8.5 todetuista huomioista järjestyssäännön määräyksiin liittyen
- kohdassa 8.6 todettu vangille järjestettävästä mahdollisuudesta soittaa puhelimella
- kohdassa 8.7 todettu odotustilan (sumppu) olosuhteista ja valvonnasta
- kohdassa 8.9 todettuun tarkkailusellistä ja sen olosuhteista, eristämistarkkailun olosuhteista, haltuun annettujen tavaroiden kirjaamisesta ja terveydenhuoltohenkilökunnalle ilmoittamisesta sekä matkasellien siisteydestä ja sinne asuttamisesta
- kohdassa 8.10 todettu vapaaehtoisen päihteettömyyssitoumuksen pyytämisestä
- kohdassa 8.11 todettu omasta pyynnöstä erillään asuttamisesta
- kohdassa 8.12 todettu kurinpitorangaistuksen määräämisessä
- kohdassa 8.14 todettu virheellistä tietoa koskevilla ohjeiden poistamisesta

Pöytäkirjan vakuudeksi

Matti Vartia
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri